

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

34 (1086), 20–26 серпня 2020

Переможемо з Україною в серці

Упереддень Свята Незалежності — про нас і найближчу рідну

Олена БОНДАРЕНКО,
депутат ВР України III–VI скликань

Kортить поринути у розчулені ретроспекції.
Але виходить на інше.

Минулорічні вибори вкотре засвідчили: Незалежності от-от тридцять років, Союз уже ген-де, а процес мислення й досі для багатьох залишається болісним.

Лукава дрібнота, вигульнувши невіль звідки, заповзялася нас усіх наздоганяти, аби заподіяти добро. Прозрілі принишкли. Ті, що “какаяразніца”, поагресивні-шиали.

А ви не помічали, що наш Отець Небесний — великий майстер проводити паралелі?

Так, я знову про Білорусь. Суб’єктивно і без претензій на правоту.

Поділюся спостереженням, для мене дуже важливим. Здається, ні під час виборчого процесу, ні на початку протестів майже не було чути білоруської мови. Конкуренти Лукашенка не говорять (чи говорять погано) білоруською. Переважно підтримують двомовність. Протестувальники у своїй більшості також говорять російською.

Звичайно, величезну роль відіграла русифіаторська політика Москви. Безумовно, влада на чолі з Лукашенком не лише не створює належних умов для зміцнення позицій білоруської мови, а й показує приклад свідомого нехтування нею: мої білоруські друзі не раз зазначали, що вслід за “бацькай” чиновники, судді тощо на запитання білоруською відповідають російською.

Білоруси, як на мене, від русифікації постраждали ще більше, ніж ми.

Ворог вбиває мову, бо вона є великим об’єднавчим чинником. Говорячи чужою мовою, люди не набувають отого внутрішнього тепла, яке робить їх ріднішими.

І от на вулицях і майданах сьогоднішньої Білорусі дедалі частіше чути білоруську: мова є зброєю народу в захисті своєї свободи. Що сильніша зброя, то важче нападників з нами впоратися. Тож цілком зрозуміло, чому в плині Білоруського Здвигу люди вважають за актуальне озброїтися рідною мовою. І чому “правоохоронці” особливо жорстоко б’ють протестувальників, які говорять білоруською.

Отже, мова гуртує і відроджує міць духу. В часи випробувань люди спираються на рідну мову, аби зміцніти духом і згуртуватися. Спертися на рідну мову — добрий приклад для нас.

Люблю Білорусь ніжно і сильно. Ця любов — до рідних. З ким, серед іншого, ми найближчі за мовою.

Ця любов — від часів Великого Князівства Литовського, основу якого становили наші пращури.

Від IV Універсалу Української Центральної Ради і III Уставнай Граматы Рады Беларускай Народной Рэспублікі, якими проголосувала Незалежність.

“Однині Українська Народная Республіка стає самостійною, ні від нікого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу...”

“Ад гэтаго часу Беларуская Народная Республіка абвешчаеца Незалежнай і Воль-

най Дзяржавай. Самі народы Беларусі, у асобі свайго Устаноучаго Сойму, пастановіць аб будучых дзяржауных звязях Беларусі...”

Московські орки однаково люто нищили наш порив до Волі. Всі роки свого панування російські та російсько-радянські загарбники не лише накидали українцям і білорусам комплекс “меншобратьства” (як і всім іншим поневоленим народам). На додачу вони невтомно, беззагнавно, майстерно роз’єднували і віддаляли українців і білорусів одне від одного. Аби не брали собі до голови, що справді братні — саме наші два народи. Бо ж як можна бути над нами “старшим братом”, коли ти взагалі нам ніякий не брат, а отже, й зовсім до слов’янського світу не маєш стосунку?..

І я думаю про тих, із ким братство Волі пов’язало мій рідний Народний Рух України — про творців сили, що називалася “Беларускі народні фронт “Адраджэнне”: Зянон Пазняк, Сяргей Навумчык, співавтор (разом із нашим Михайлом Бойчишином) сміливого проекту Балто-чорноморського колектора Стас Гусак...

Я згадую депутатів фракції БНФ, які оголосили в парламенті голодування проти референдуму, котрим встановлювалася диктатура президента. 12 квітня 1995 року їх жорстоко побили, а після “виборів” у листопаді одні з них опинилися у в’язниці, інші змушені були рятуватися від репресій за межами країни.

Згадую Михася Жизневського, який 22 січня 2014 року впав від кулі снайпера на нашому Євромайдані, і Алекся Черкаши-

ду “люді Януковича”, і переслідування волонтерів...

Поки ми з того всього чухаємо потиліці, болотяна тварин засмоктує нас, наші Мову і Віру, підбиває на силі Армію і вже підкрадається до нашої Волі...

І от — білоруси. Встали і сказали своєму: “Уцекай!”.

Це настало їхня черга подати нам приклад. Нагадати, що маємо Незалежність і ще маємо трохи часу, аби з усіх сил триматися за неї, як за рятівну стеблинку в морі хижих зазіхань і чужих інтересів.

Зберегти цю найвищу, неперебутну цінність і себе самих у ній означає *працювати, боротись, любити і стояти на стражі*.

Коли я пишу ці рядки, у Білорусі почали мінські інтелігенти, шахтарі Со-

24 серпня 1991 року Верховна Рада Української РСР ухвалила “Акт проголошення незалежності України”.

25 серпня 1991 року білоруський парламент проголосив державну незалежність Білорусі.

У різні часи ми показували одне одному приклад незламної й жертовної любові до свободи і рідного краю. Прикметно, що потрібний приклад поставав саме тоді, коли інший потребував цього найбільше.

Від часів Революції Гідності ми показували приклад всенародної відваги. Коли кремлівські окупанти “організували” нам Донбас (ось він, справжній сенс гасла януковичев — “Всьо буде Донбас”!), ворога зупинив український народ. Добробати і волонтери; бабці, котрі денон і ніч плели шкарпетки; діди, що на своїх подвір’ях ремонтували БТРи, як колись — трактори. Хлопчаки, що піднімали українські пропори на териконах і приймали мученицьку смерть від російських бузувірів.

У День нашої Незалежності я думаю про українських геройів і героїнь, які мріяли про Волю і здобували її.

на, котрий віддав життя за волю України на Донбасі...

Ше я думаю, що віднедавна з нами, українцями та українками, щось сталося. З нами всіма, бо наслідки минулорічного позначились однаково на всіх — причетних і непричетних.

Ви, мабуть, теж чули отої “передвійборчий аргумент”: “Ta проголосуємо по пріколу! Та хоті паржом!”. І от, як наслідок наших (я знову кажу — “наших”, бо важко мені відокремити народ від народу) безвідповідальності й недалекоглядності, “пофігізму” і скаліченії самоповаги — лукава зелена дрібнота, вигульнувши нізвідки, ось уже рік поспіль нас “дelaєт”. Відверто, весело, цинічно і з корисью для себе.

Ми переважно лише скрушно (обурено, заскочено і т. ін.) “ковтаємо” чергову антрепризу. “Неякісні” діти, “якісні” нардепи з продажем собак для оплати комуналки... Пропозиція про “розширення” російської мови у Донбасі (наче там до війни була ще якась). І “треба просто перестати стріляти”. І повернення у вла-

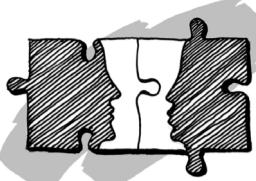
лігорська, робітники найбільших заводів.

І до моого серця линуть слова Зянона Пазняка, мовлені ним зараз, у бурямі дні серпня 2020-го (переклад українською наш):

“...Готуймося до боротьби і жертвості... Ми повинні бути сильними і згуртованими... Переможемо тільки тоді, коли буде Білорусь у серці. Коли будуть ідеали, заради яких ми зможемо піти на офіру. Коли наша мова лунатиме у наших душах. І наші пісні, наша культура, наша велика історія, наш біло-червон-блій стяг і наша “Пагоня”. Нехай це вічно буде з нами! І тоді ми переможемо”.

А вам, дорогі українці та українки, не здається, що ці слова — і для нас? Вам не здається, що він близчає — час боротьби і жертвості? Тож маємо бути сильними і згуртованими. І переможемо — з Україною в серці, з ідеалами, заради яких не страшно піти на жертву і з якими варто і треба жити.

Жыве Беларусь.
Слава Україні.

Звернення до президента України Володимира Зеленського

Пане Зеленський, Ви на дебатах із Петром Порошенком назвали себе вироком п'ятого Президента України. Однак ми, представники національно-демократичних організацій, учасники боротьби за незалежність України, колишні політв'язні, учасники руху шістдесятників і засновники та учасники Народного Руху України — організацій, котра очолювала візвольну боротьбу українського народу за незалежність у 90-х роках ХХ ст., — та небайдужі до долі України її активні громадянини, пишемо до вас цього листа й заявляємо, що ваша теперішня діяльність на посаді президента фактично є демонтажем України як держави.

Ваша партія із претензійною назвою “Слуга народу” має найчисельнішу фракцію у ВР, але це, по суті, один Ваш голос у Верховній Раді. Так було і за часів Сталіна, коли генсек компартії був одним вирішальним голосом “sovets'kogo” народу.

Нешодівно відбулось урочисте зібрання за Вашою участю як президента з нагоди відзначення 30-річчя вікопомної Декларації про державний суверенітет України. Однак у Вашому виступі й виступах політичних діячів не було згадано про ті українські громадські й політичні сили, які прокладали шляхи до Декларації. Зате були згадки про представників компартії, яка боролася проти Незалежності України.

Пане Зеленський, оцінюючи Ваш понад річний термін на посаді президента, можна дійти висновку, що Ви дієте не як президент України, а як менеджер, що на догоду Путіна прагне обернути український народ у рабів московської імперії, котру він намагається відновити. Своїми діями на догоду московському “царю” Ви підтверджуєте, що були і залишається лідером “Дев'яносто п'ятої кварталу”, котрий діяв і досі діє за собами вуличного, вульгарного глузування над українською державою і над національною сутінню українців.

Нині Вашими руками Українську армію, як і в часи вітчика від народного гніву Януковича, намагаються обеззбройти. На догоду Кремлю послаблюється обороноздатність України, відбувається скорочення чисельності Збройних сил, військ спецпризначення, зупинення ракетних програм.

За час свого президентського терміну ви зробили поступки ворогу, послали позиції наших Збройних сил, що вже привело до втрати визволеної території й нових жертв українських воїнів.

Ще гірша ситуація в економіці та соціальному забезпеченням людей — зростають ціни, а Вами обіцяного підвищення пенсій та зарплатні, зокрема вчителям і медикам, немає. Вами не виконано жодної з ваших виборчих обіцянок. Саме своїми діями ви, спільно з п'ятою колоною, провокуєте наближення нового всенародного Майдану проти Вас, проти вашої прицільно антиукраїнської, промосковської діяльності.

Пане Зеленський, Ваше тривале відмовчування щодо розправи кривавого диктатора Лукашенка над білоруською нацією, його звертання по допомогу до Путіна із зачленом упокорити Білорусь — ще одне свідчення Вашої залежності від Москви, того, що Ви дієте на догоду путінським адептам та, зокрема, олігарху Коломойському, який обікрав Україну на мільярди доларів, але Ваша Генеральна прокуратура мовить.

Пане Зеленський, українська мова із Ваших вуст на офіційних заходах — це ознака, що Ви людина талановита. Але заяви Вашого ставленника — голови Верховної Ради, як і окремих депутатів вашої фракції, про якісні проблеми, що начебто тепер виникають із визнанням української мови як єдиної державної мови в Україні, — це натяк на те, що ви та ваші “слуги народу” здатні повстистися із державною мовою, аналогічно до “старань” президента-утікача Януковича, що вимагав запровадити в Україні дві державні мови.

Ми хочемо нагадати Вам, що українська мова завжди була і є головною ознакою української національної ідентичності, захистом майбутнього української нації. Вам, як пре-

зидентові України, належить знати, що Путін, вдаючись до фальшивання історичної правди, намагається переконати весь світ, що українці та росіяни — один народ. Вам належить як президенту принципово й гідно застеречувати такі антиісторичні твердження, але Ви мовчите і своєю нерішучістю допомагаєте Путіну утвердити свою владу в Кремлі й заволодіти споконвічними територіями українського народу. Ви намагаєтесь додогодити Путіну, який не визнає української нації, а Українську державу вважає вороною Росії.

Своєю політикою умиротворення Путіна Ви знищили дружні партнєрські взаємини України з провідними європейськими країнами та Сполученими Штатами Америки.

Вам, пане Зеленський, як людині, що прагне домогтися миру ціною неприйнятіх поступок Росії, треба нарешті усвідомити, що Росія Путіна не перестане стріляти в українських воїнів доти, доки не досягне своїх імперських зазіхань. І хоча Ви вже майже стали перед російським агресором на коліна, це не зупинить Путіна, бо йому потрібний не тільки Крим. Він прагне підпорядкувати собі всю Україну.

Протидіяти такій агресивній політиці Путіна може тільки належно вишколена й забезпеченна новітнім озброєнням Українська армія, консолідована взаємодією нашої країни із провідними демократіями світу, в першу чергу — зі США, посиленням санкцій проти путінського режиму, вступ України до Європейського Союзу і НАТО. Збройні сили України за підтримкою міжнародного співтовариства спроможні назавжди зупинити московську агресію проти України.

Тарас Шевченко заповідав нам любити Україну “во врем'я люті”, себто в часи російського панування над нею, а Іван Франко виховав нас як європейську націю, і вселив у нас народ дух національної гордості й чести.

Стривожені розвитком подій у нашій державі, мі, підписанти цього листа, люди різних професій, різних політичних поглядів та устримлінні, закликаємо український народ протидіяти будь-яким спробам зради національних інтересів України.

Пане Зеленський, Ви маєте відмовитися від політики руйнації України, або, не чекаючи нового Майдану, виконати свою передвиборчу обіцянку — зректися влади.

**Дмитро Павличко
Богдан Горинь
Юрій Щербак
Володимир Василенко
Михайло Слабошицький
Іван Заєць
Павло Мовчан
Андрій Бондарчук
Степан Волковецький
Віталій Горелик
Микола Горбаль
Степан Давимука
Олександр Гудима
Олег Чорногуз
Володимир Сергійчук
Богдан Машелюх
Дмитро Чобіт
Арсен Зінченко
Василь Овсієнко
Тарас Салига
Орест Івахів
Ігор Калинець
Ярослав Кендзюр
Михайло Косів
Сергій Мельничук
Микола Поровський
Віктор Терен
Богдан Стаднюк
Микола Цимбалюк
Василь Чепурний
Володимир Шовкошитний**

Від редакції. Цей лист є відкритим для підписів громадян, яким небайдужа доля України. Аби заявити свою позицію надіслайте до редакції (електронною поштою на адресу slovo_prosivity@ukr.net) свій підпис — ім'я та прізвище.

Катерина МОТРИЧ

лиш “нацики”, “бандери”. Із “інтелектуальних” позивів у них вереск “нас прітесняють”, “насільственна українізація”. У їхній п'ятиколонній свідомості таких понять як національна гідність, право народу на власну державу, сакральні національні величини не існує.

Це та омела, що густо обліпила наше національне древо і випиває з нього соки. Вона не допускає навіть думки, що в суворенній державі має бути лише мова народу-господаря, а не продовжував й надалі панувати “язик єдності”, як на Арбаті. Плодив яничар, збагачував їхню лексику густим матом і гвалтував українські душі “рускім міром”.

Те, що в Росії немає жодної української школи, навіть недільної, і що в Москві знищили єдину українську бібліотеку, а проти бібліотекарки відкрили кримінальне провадження — для п'ятої колони норма. І коли б десь на Красній площі хтось раптом заговорив українською, то його б побили, а то й убили — для них це звичне явище. Це і є світогляд того ж “руського міра”, варварський, брутальний і незборимо агресивний. Бути наглядачами тюрем, жорстокими сатрапами на чужій землі цілком вкладається в “національний характер” цієї немудрої, невдячної і нецивлізованої частини людства, отруеної бацилами шовінізму і вірусами імперської гордінні, за якою немає нічого цінного, насправді величого. Приреченість цієї шовіністичної катастрофи очевидна.

А от як оцінити “національний характер” тих, що лізли “по лесніце, а впали з драбини”? До якого берега їх несе? Антропологічно вони мовби й українці, інколи прориваються в них український ген і співає “несе Галя воду”, але вони мовби пливуть у заблукалому човні — до жодного берега не приб'ються. Так і на дно підуть сиротами при живих батьках — Матері Україні і Батькові — рідному духу. Нині вони прилаштувалися десь в кінці п'ятої колони і волають: подавай їм лише російські школи, бо хоч во-

Від Володимира

Кривого Рогу, чи Дніпра, а в серці столиці, на вулиці Банковій. І вона оберігається міцним ланцюгом силовиків та представниками нового “спортивного етносу”, готового вбивати, катувати кожного.

Це сумнозвісна п'ята колона, що вклинилася у вищі ешелони влади. Явище не нове, але живуче. Психологічно до кінця не вивчене і не зрозуміле. Так назаває це вороже стадо іспанський генерал Еміліо Мола ще під час Другої світової війни. Ця сила спливла не в одній державі і допомагала нацистам захоплювати їхні ж країни. Сила живуча і, як бачимо, не тимчасова. Ось і в нас майже на тридцятому році незалежності вона відродилася і проросла в державні структури. Густими рядами крокують в протилежний бік українського буття — в бік путінської Росії. Вони не просто зраджують свою країну, у якій їм живеться багато й розкішно, а це є їхньою філософією, “духовою” потребою знищувати власну державу. І якщо б дуже прагнути розшифрувати цей “національний характер”, що не є яскраво виражений російський, ні тим паче український чи єврейський, то й зас. Окрім імперської глаукоми на очах, вад слуху і зоологічної ненависті до українців, української мови і України загалом, там нічого не побачиш. Чи то спрацювове в них якийсь ущербний ген: в когось темна спадковість від недалеких предків енкаведистів-більшовиків, майстрів руйнації і хаосу; в когось від творців репресій і голodomорів — і вони на нюх відчувають “отруювачів” колгоспних корів і англійських “шпигунів”; в когось образа за погроми. Але вони, нашадки, влаштовують нині все відразу: сіють хаос і руйнують те, що важко зводилося останні роки, влаштовують репресії нинішнім “отруювачам” корів, а насправді патріотам, все ж так, як і їхні недалекі предки, ненавидять європейців, жахаються НАТО і на повні груди вдихають наркотичний клей неонацісської Росії. Він їх п'яний і кличе “на подвиги”. України в цій демонічній конструкції немає. Є її багатство, які вони дерібанять, а весь устрій національного українського буття для них всього

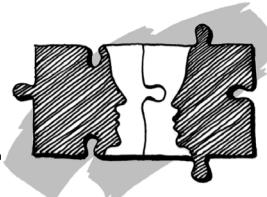
ни й українці, але в них “так історическі сложилось” і їхні язики так полюбили “великі і непобедімі, язик єдності”, він так приліп до їхнього піднебіння, що відривається по живому — смертельна небезпека. Вони нині активізувалися, обужанилися, відчуваючи духовну спорідненість із п'ятиколонною владою, із бездарністю її діянь, закулісних антиукраїнських ігрищ і тією сірою зоною, в яку вони перетворюють Україну.

Але чи не самі ми, українці, сприяли появі цього невигубного явища? Чи не переборшили у своїй демократичності? Чи не самі ми, вміючи воювати один з одним, надто толерантні й прихильні до прихильників, до тієї п'ятої колони чи то “Троянського коня”, що приходить на нашу землю і руйнує наше життя?!

Здається, національно визначена історія почалася із фрази наших предків, яку зафіксував літописець, і вона чомусь не додає радості: “Не було серед них правди і став рід на рід. І був між ними розбрат. І стали воювати один з одним. І сказали собі: “Пошукаймо князя, який володів би нами і судив по правді”. І пішли за море до варяг, ті варяги називалися руссю. “Земля наша велика й багата, а ладу на ній нема. То прийдіть князювати і володіти нами”.

Чуємо знайомі нотки і про баґату землю, на якій немає ладу, і про те, що між єдиним народом немає правди. І про те, що суди були несправедливі. Щось нове? Щось кардинально змінилося від 862-го року? А зусиль змінити все за понад тисячу літ було безліч. Княжу київську велич знищив Батий. І от 780 літ ми все виборюємо свою державу. І всі ці століття це дорога виборювань і втрат, помилок очільників і краху, слабких і зрадливих чоловіків, які приймали фатально програні рішення і втягували в них народ. Це національна риса, фатум, чи доля?

Чи був час у Богдана Хмельницького подумати: а чи варт єднатися з царем, чи ні? Був! Но москалі не відразу погодилися на це єдинання, вони ще зважували. А от серед мудрих старців-характерників не виявилося таких, що вхопили би батька Хмеля за руки і

сказали би: “Куди ти лізеш? Це ж варвар, у ньому тече кров ординця, він пливе у крові знищених угрофінських племен, новгородців, псковців і пливтиме в українській, поки й не втопиться в ній... Не смій нічого з ними підписувати! Не смій навіть наблизитися до них!” Таких не виявилося. А якщо й були, то слабкі. Всі опісля в цьому єднанні звинувачували отроковицю, сусідку гетьмана, що любила його як батька і того січневого досвітку чатувала, щоб перейти йому дорогу з повними цебрами, коли він буде їхати каретою в Переяслав: щоб у нього все склалося, як він задумав. Мовляв, це вона винна! Якби не ця юна діва, то й історія була б іншою. І це все в українському дусі, в дусі романтичних українських легенд і дум. А от чомусь народний осуд не докоряв сивим мудрим дідам та дядькам-козакам, які могли б вилити із цебер воду і перекрити дорогу гетьману в замін і санкмі... Може, одумався б!

Мазепі українська доля перейшла дорогу з порожніми цебрами. Чи було на боці скажено Петра 73 % козаків і козацької старшини, що пішли за ним, а не за гетьманом, важко сказати, але осуд їхній і зрада перевищив ту далекоглядність Мазепи, яку не здатні були зображені вони. Це саме козаки витягли московитів із тих залишанських боліт на імперську дорогу, на якій вони і понині. У віддяку було знищено Запоріжжя Січ, а козаків закатовано.

Здається, кілька століть поспіль українська доля невтомно шукає і свого Мойсея і свій край обійтів. До лідерів Центральної Ради і нині ставлення неоднозначне. Хтось визнає їх національними героями. Хтось слабкими, зоріентованими на московських “варягів”, з помилковими рішеннями й фатальними вчинками. Хоч Симон Петлюра й породив геніальний афоризм “не так страшні московські воші, як українські гниди”, але його бравий соратник-опонент Володимир Винниченко до смішного-трагічно-віртуозно балансував і між московськими

де новоспеченні багатії-мародери, вчораши службовці, чиновники, рекетири, кілери і комсомольські функціонери переодяглися в обладунки господарів життя і слухали тілестого акордеоніста, який встиг швидко стати мільйонером і всіх їх “разрешіт прігласіть”. Український загал спостерігав за цією бузою з екранів телевізії і широко збагачував нецензурну лексику...

Граблі, на які наступив той, що “ніколи не помиляється” спочатку вдарили його по лобі, а потім він ними натужно вигрібав “папу” і заодно й епоху Леонідів. “Папа” породив Помаранчевий майдан і увійшов у новітню історію навкарачки і як автор словника нецензурної лексики...

Отак із епохи Леонідів українська доля, вescуючи у човні з великими пробоїнами, вигребла в епоху Вікторів. Човен був помаранчевий. Ось тут п'ята колона мовби посторонилася і пропустила тих, що були у жовтогорячих жилетах, з такими ж прaporами і стрічками на лацканах, сумках і любовно несли на руках величого твориця “моєї нації”. Невеличка її частина, таки ж його, кровна, тупцяла поруч. Він без неї нікуди – ні на державні заходи, ні на трибуну, ні до церкви. Саме через неї улюбленець запізнювався всюди: того вдягни, того помий, тому памперса поміняй, як і вимагає чин “моєї нації”. Тюрем так і не дочекалися своїх посленців, бо улюбленець зодягнув хітон пастиря-проповідника і оголосив всепрощення. А у всьому винна наша багата мова. Вона взяла і на слові “зачарування” склад “за” поміняла на “роз”...

Але не без його допомоги зійшла “звезда востока”. Словз голим гузном із терикону коксу, але встиг нагребти більше, ніж мали всі князі за всі століття свого правління. Мітла, якою його вимітали, погано пахла. Залишив історичну батьківщину й народ, подарувавши йому той таки ж терикон коксу, а собі вивіз терикон із золота. Тепер сидить на вершечку того вкраденого в народу золотого пагорба і милу-

шов той, що уособлює всіх відразу. Проклятия язичницьких волхвів нікуди не зникло. Це вони вчинили шалений бунт, сипали проклонами і на князя Володимира і на весь край, який князь охрестив. Заклинали навіть його ім’я, щоб воно несло краю погибелю. Не забуваймо, що між датою хрещення Києва 988 роком, тобто, бунтом волхвів, і роком, коли Б. Хмельницький одигнув Україні на шию ярмо (1654р.), стоять цифра 666. І вона усе ж так б’є по нас і плодить тих, що зодягають шапку Мономаха, але вона не підходить їм за розміром.

Останній у цій помсті той, що овошивлює всю Україну. У сув’язі із ще одним Володимиром-царем вони січуть на січку українську державу, перекроють історію. Що день – що два світ відкриває українську діжу і шукає в ній бодай ложку меду. Там навіть не дъготь... І все більше вимальовується цілком новий образ “безсрібного” Голобородька, заплутаного в корупційні схеми пройдисвіта-віртуоза, який розхітує великі держави і пхє Україну в московське ярмо. Коли б він цікавився ще чимось іншим крім грошей, то варт було б нагадати цьому планетарному злодію з непогамованим appetitom, що його тезка ще в дуже сиву давнину закликав до себе моторошну й жорстоку смерть від древлян саме через непомірну жадобу. Його слуга на українському престолі не посміє зупинити цю жадобу, але Америка вже давно зростла для нього ті дві брези, які розчахнуть його пекельний appetit. І всі придані в цій країні хмарочоси за коши ти вкрадені в українських вкладників у “Приват-банк”, залишаються таки ж на землі. І на запитання “для чого це все?” та чому не зупинився вчасно, не буде відповіді.

І не буде відповіді на багато запитань, які поставить українська Феміда тому, хто плів із цим великим злочинцем павутину ошуканства, брехні натягнув на фейс маску лицедія. Хто його інтереси поставив вище ніж інтереси всього народу. Не буде й відповіді на

2-3 роки. Зі смертю останнього імперія розпадеться, зникне. Наши “нострадамуси” назвали Молотова, Маленкова і Кагановича. Саме ці партійні функціонери й помирали з таким інтервалом. 25 липня 1991-го помер третій, останній, “стовп” червоної імперії, кат нашого народу Каганович. Пригадую свою іронію щодо того, що його смерть щось змінить і похітне цю імперію. Він “забрав” її з собою рівно через 24 дні: 19-го серпня 1991-го. Ноstradamus не помилився.

Тож що може означати цей ребус “Зе”? І чому ще досі його рейтинг не впав до нуля? Яка сила тримає його? Хто чи що обкурює мізки мільйонів? Правда усе вище піднімає завісу на тій сцені, де блазень грає свою останню роль. Але сірий загал усе ще вірить в чистого, чесного Голобородька. Щоправда, Кліо пише спогади про Майдан Гідності і практиче над роздлом “Майдан гніву”, “Некрополь вождів” та “Чому “слуги” повідкривали в тюрмах платні камери?” Чи вистачить усім? Знає вражна сила, що йй світить за цей злочинний турборежим-знущання над Україною і завбачливо готується. Щоб і “пари” були пристойні, і телевізори останнього покоління, і загратовані євровікна сяяли білизною. Декларації дозволяють їм купити комфорт пеніціарного штибу. Судячи з того, як вони осквернили державну інституцію – Парламент – їх отак жужжом, у турборежими, круглі й нещадні наступники будуть цілком законно туди й спроваджувати. За те, що зрадили Україну, зневажили її закони, що служили олігархам, за прийняті шкідливі для країни закони. За аморальну поведінку. За “жертвовне служіння” в конвертах. Та й взагалі за те, що тавро “слуги” прилипло до них і вони ніколи не змінюють його зі своїх душ. Етимолог-психолог, якби такий був, то скаже би, що їхня поведінка цілком відповідає називську “слуга”. Бо олігархам, які купили їх, вони служать. Мамоні служать. Молодикам-гуманідам із Банкової служать неза-перечно: що повелять – те й виконують, за

Великого – до Володимира малого

вощами, і між українськими гnidами. Добалансувався. Все зробив, щоб вони таки за-вошили Україну. Він став провідником тієї трагічної володимиродіади, яка вчинила помсту Володимиру Великому. Володимири в різний час стояли на тих історичних валах, які не захищали Україну, а нищили її. Це він відкрив браму маленькому вождю Владіміру Іллічу, а за ним спроваджував багато років Україну з України Володимир Щербицький і ніс тяжкий духовний хрест ще один Володимир – Сабодан, що пас “овець православних”, здебільшого “прихожан” “п’яті колоні” і щоб українська святиня – Печерська лавра – була відсіком московського КГБ. Про останнього царя з повадками гієни, тогого, що перетворив “вилікую Росію” у браму пекла, вже й говорити годі.

Епоха Леонідів додала у цю смурну, сіру репресивну епоху володимиродіади трішки іронії, трішки гумору, але до попередньої сірості додалися зневіра й відчуття безвиході. Українська історія і її натхненниця Кліо сміялися в епоху Леонідів лише тричі. Коли перший Леонід Ілліч цілував усіх правителів зарубіжжя в губи і виплямкував “сіофілістическую революцію”. Коли другий (Макарович) скакав під краплями дощу і жодна не намочила його. Втретє, коли Данілич (“папа”) був у глибокому запої, налигавши ще в літаку, – летів на важливу зустріч з лідерами європейських держав. До готелю його колодою транспортували і він завалився спати. Група помічників ніяк не могла добудитися гарантії після “бодуна” і вибачалася перед європейцями, які чекали його появи, що в нього червоний фейс не від передозування, а піднявся тиск.

Коли він прийшов до влади, деякі патріоти плакали-журилися, малороси й п’ята колона святкували перемогу: це їхній вибір, це вони прорекли заялону фразу: “Іди і правуй нами”. Прийшов, пропив частину України, породив олігархів; більшу частину національного багатства відчахнув собі і своєму зятеві. Українську долю і досі верне від перегару і випарів з тих розкішних ресторанів,

стясь краєвидами Ростова. “Отака історія, українська дума”. Платон, напевно, не допускав навіть думки, що в чоловіх держави можуть бути серця навіть не з дешевого металу, а з трухлявої, чи ба, гнилої деревини. Він таких варіантів навіть не розглядав.

І ця епоха спочила у Бозі. І ось вона нова – “слуг”! Одіозна, карколомна і, дай Боже, неповторна. Коло замкнулося. Помсту тому, що розпочав величну нашу історію вчинено. Злото-срібло сердце чоловіх (князів-гетьманів) поміняно на порохняву, побиту шашелями деревину. Після всіх Володимирів – того, що закликав в Україну “московські воші”, “вождя всіх народів”, вірнопідданого васала і того, що пас “овець православних” на Іудиних полях, і царя “всія Русі”, при-

запитання, чому і за які гріхи так покарано Україну на 29-му році незалежності? Чому вона обрала провідника маргінального духу після всіх майданів і після того, як народилося вже не одне покоління вільних людей і суспільна свідомість й патріотизм таки ж прийшов до багатьох українців. Та таки ж чому???

Поява будь-якої постаті серед чоловіх – невіпадкова випадковість. Вони “стовпи” держави. Пригадую як напередодні нашої незалежності ми зачитувалися катренами Ноstradamusa. У його пророцтвах була інформація і про СРСР, яку названо жорстоким режимом. Ця держава існуватиме один космічний день (70) літ. Ноstradamus повідав, що цей режим триматиметься на трох “стовпах”, які поміратимуть з інтервалом

що накажуть голосувати, за те й голосують, не читаючи. Державу розхитують і розкрадають. Маленькому вождю із великими амбіціями і величезною безпорадністю й не-віглаством готові служити, носити на грудях емблему “Зе”, до якої невблаганий час і гнів українців доточить літеру “к”. “Зе” неодмінно реїркарнується у “Зек”. Судячи з того, що вони витворяють з перших миттєвостей весни – це не за горами. Поки що суспільна енергія накопичує гнів і силу. Цей маскарад “нових облич” із клуоном на чолі все більше перетворює цю арену цирку на Колізей. Ошуканий голобородьківесь все чіткіше бачить, що блазень і є блазень – і він таки ж коло ноги “короля” і виконує всі його повеління й забаганки. Судний день не за горами...

Четверта регата «Вітрила волі та єдності»

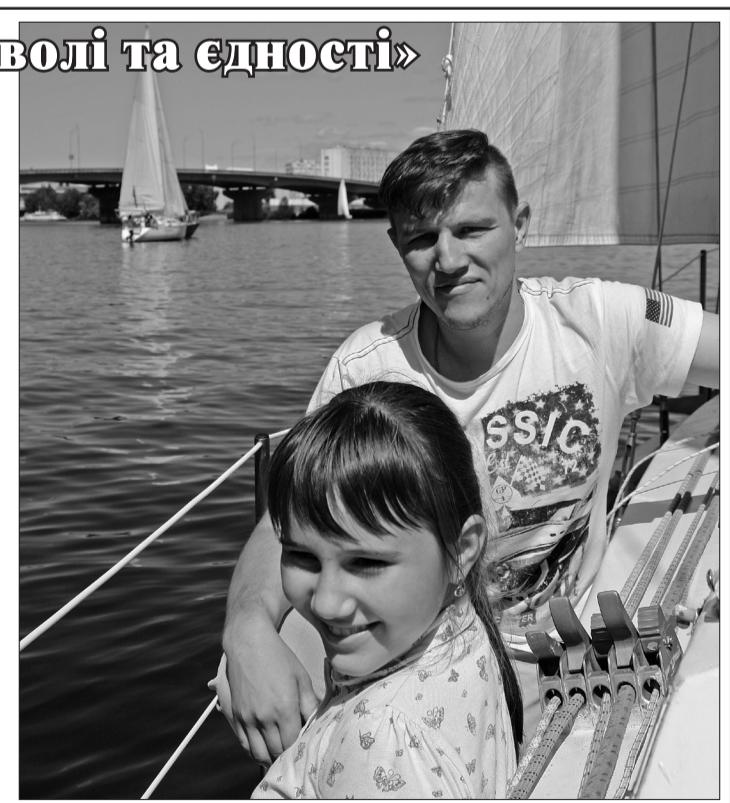
Георгій ЛУК’ЯНЧУК
(учасник регати)

У Києві 15 серпня відбулася регата “Вітрила волі та єдності” за участю ветеранів російсько-української війни – вже вчетверте.

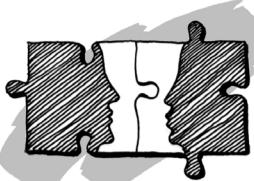
Серед учасників було понад 100 ветеранів, які швидко вчилися керувати вітрильними яхтами. До складу екіпажів входили полковник Микола Журавльов, начальник відділу об’єднаного оперативного штабу ЗСУ полковник Олександр Задерейко, учасник оборони Донецького аеропорту старший лейтенант Ігор Гвоздовський та рекордсмен світу Ніколь Князева.

Участь в регаті взяла й знаменита “Лелітка”, яка під керівництвом не менш легендарного капітана Валерія Петущака перша в часі відновленої незалежності України обійшла навколо світу. Відбувся й міні-концерт за участю артистів-волонтерів Зої Тимченко, Світлани Кас’яненко, Руслани Тертичної та Віктора Бутка.

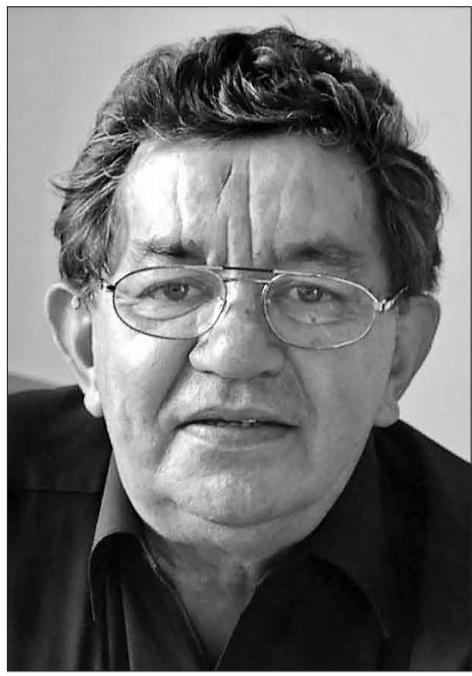
Організатори заходу – яхтсмени Київського міського Крейсерського Яхт-Клубу, Київський міський центр допомоги учасникам Антитерористичної операції, National council for the sports rehabilitation / Sport Veterans.

Ветеран АТО Олександр Сова з донькою на легендарній “Лелітці”

Треба дивитись в очі історії, а не в очі Путіну

Тарас САЛИГА,
професор, Львів

З нову мовні битви та спекуляції путінських агресорів і “різних” петербургів, котрі оголосили себе “слугами народу”. Для них укотре “благодатна пора наступила”? У щойно проголошеного російського царя черговий приплив оскаженіліх емоцій. Його п’ята колона добивається, щоб в Україні остаточно знищити українську мову, бо це її не тільки принципово відмежовує від Росії, але й нищить так звану теорію “старшого брата”. Руйнє її вщент. Скандалісти одіозної платформи “слуг народу” бужанської масти відкрили черговий мовний фронт. Ринула на передову промосковська саранча з неприхованим гаслом “где рускій — там Россія”. За такої жахливої сваволі вийшла на порядок денний лицемірна догма про “повне всеосяжне перемир’я на Донбасі та припинення вогню”, в яку може повірити тільки той, хто воліє і далі перебувати під російським лаптем і заглядати новоспеченному цареві-тирану в очі. Але українці — споконвічні поборники зовнішньої і внутрішньої тиранії знають своє — не коритись!

Невтомний патріот і державотворець Іван Драч залишив нам свій священний заповіт: “Народжуйте себе, допоки світу”. Отже, народжуймось дітьми України. Відроджуймось у праотчій красі і силі — генами непокори перед чужинцем. У нас міцний фундамент. Валерій Шевчук упорядкував антологію давніх українських мислителів XI — поч. XIX ст. і опублікував їх великим томом “Мудрість передвічна” (Київ. — Кліо. — 2019). Прекрасний простір, з якого наші політичні експерти, блогери, народні депутати та різні дискутанти можуть брати на своє озброєння проти агресивної путінської військової сваволі та гіbridного словоблудства, цинізму і фарисейства афористичні вислові і мудрі поради українських мислителів. Тут наша історія, мова, культура. Тут ми тисячолітні у своїй правді і силі, у неподоланості будь-яким ворогом, навіть таким, як новітній північний лихо-цар. У “Мудрості передвічній” наш історичний досвід. Не забуваймо його. Відроджуймось у ньому. Пропоную кілька афористичних висловів українських мислителів:

- *Ніщо так не руйнє держави, як свари в сенаті;*
- *Що ж до партій, то вони знесилують супротивників образами, приниженнями, плітками;*
- *“Мое” і “твоє” — два джерела незгоди в суспільстві;*
- *При однакових правах у всіх однакова сила;*
- *Всякий тиран дбає, щоб у вільній республіці чесноти не було;*
- *Остерігайся зажерливих і не довіряй керівних посад у республіці. Інакше*

з’являться в республіці хитроощі, обман, зради, грабунки, чвари, насилля над слабими;

- *Є багато таких, котрі хоч від правдивої, і справжньої мудрості щонайдалі не требують, але, як не дивно, видають себе мудрими;*
- *Коли народ руський є нещасливий, то нещасливий своїм сусідством, яке без жодних причин завеє його трувожило й ображало (Б. Хмельницький);*
- *У Московії всі урядники і народ майже неписьменні .., а лютістю перевершуєть дикунів;*
- *Обдувів так, як Виговський Москву (йдеться про Конотопську битву, в якій Виговський розгромив Московське військо (1659 р.);*
- *Усякий уряд, який підозрює свій народ у будь-яких супроти себе задумах, дає сам народові тому спосіб або знаряддя тіти на те чого він ще не робив...;*
- *Брюховецький був з числа тих людей, які звичайно там жнуть, де не сіють;*
- *Чисте небо не бойтися блискавки та грому;*
- *Коли вовк грає на свиріль, ведмідь танцює, а лошак носить поноску, годі не сміяєтися... А коли вже вовк став пастухом, ведмідь ченцем, а лошак радником — це не жарт, а біда... це суспільству шкідливо.*

Ці розсипані перли мудреців підказують нам, що треба дивитись в очі історії, а не в очі Путіну, щоб збегнути, чому Україна на своїй великій споконвічній території стала російськомовною. “Где рускій — там Россія” — це неправда. Це вірус путінської чуми. Чума косить, проте її доладяту. І вона стає безсилою. Ніхто не може заперечити, що багато російськомовних українців гинуть на війні, яку розалив Путін проти України. Дарма, що етнонім “Русь” вкрав у нас і присвоїв московитам тиран Іван Грозний, який іменувався “государем” всієї Русі, а сьогодні усю цю дiku і психічно-хвору гр兹ність імплантує на себе новітній цар-агресор Путін. Йому і в тямки не приходить, чому російськомовні українці піднімуть меч проти нього.

Звідки взялись в Україні російськомовні українці? Одну з причин їх появи логічно, як аксіому, аргументувала Світлана Короненко у ліро-епічній поемі чи, якщо хочете, поемі-новелі “Замовляння на білоруську мову”. До цієї метафізичної поеми, яку авторка іменувала просто віршем, у Фейсбуці читаемо преамбулу: “У моїх батьків був міжнаціональний шлюб. Батько — українець, мама — білоруска. Як ви думаете, якою була мова спілкування? Так, ви не помиляєтесь — московська. Їхня дитина, звісно, була віддана до російської школи. І, звісно, мала говорити російською. Здебільшого той, хто виходив з російської школи, до української мови не повертається. Але українські гени інколи виявляють характер...”

У когось із фольклористів колись я вичитав, що красу і справжність життя доповнюють містичні випадки. Думаю, що ніколи Світлана не спонукала матір на білоруськомовне чтиво. Але ж випадок: білоруські друзі її подарували календар білоруською мовою, а вона віддарувала його матері.

Відома... я простягла календар мамі. Вона, — згадує Світлана, — почала повільно гортати сторінки, читаючи вголос білоруською мовою якось так, що мене наче струмом пронизало. Цієї миті я зрозуміла: якби моя мама говорила зі мною свою рідною мовою — білоруською, то я могла би стати білоруською поетесою!”

Чуєш, мамо, я мала би бути голосною і сонячною білоруською поетесою.

Слово до слова мала би добирати, наче янголів в небесах добирають до раю. Мала би стояти на трибунах дзвінкою, розхристаною, трохи смішною і ... довготелесою у джинсах чи вишиванці — байдуже,

коли йдеється про білоруські слова, котрі серце мое розтривожене крають. Я мала б у мові моїй білоруській

розкошувати, як розкошують у медовому солоді, мала би називати білоруськими словами трави і рики, мала би давати наймення квітам і вітру, мала би розповідати про віковічні соєни, що застигли в ранковому холоді у країні озер і річок — на землі білоруській, як на Богом забутій палітрі. Мамо, все обирають на світі — і мову, і землю!

Чи ж почую я слово твоє, білоруською мовлене?

Цей акцент білоруський, як сіль чи стиemi, проступає уперто крізь рідний твій голос: “Це — кастрічник!” — гортаєш новий календар з Білорусі і таке щось, як ніжність, неусвідомлене, проступає у горлі твоєму, її волосся тобі опадає на плечі, як жовтий посічений колос.

Після цих спокусливих цитувань напрошується розмова про художньо-естетичну сторону твору — його поетику, сказати б словами Володимира Базилевського, про його “розумову-чуттєву напругу... , рівність голосу, що справляє враження спокійного плину, але спокою з інтенсивним внутрішнім рухом”. Хочеться над цим думати, аналізувати відразу короненківську образність. Тільки це не зараз. Зараз моя розмова про національно-політичні наголоси твору, про рідну мову, що залишається для нас сучасні кількастолітньою незагоеною рanoю, як і раною Білорусі, мову якої ще більше потоптано.

Наступ валуевшини на українськість сьогодні у найбрутальніших формах. Україненависники, відкриті українофоби намагаються твердити, що оросійщення українців ніколи не було державною політикою російських служб, а було закономірним іманентним процесом. Цю брехню, помножену на брехню, і далі торочати, починаючи від доби романових, продовжуючи режимом Путіна.

Теперішні політики покрою слуг Кремля, ревізуючи Закон про державність української мови, розпинаються, що школяти національних меншин начебто обмежені у вивченні своєї рідної мови. Але це політична демагогія варварської шайки з руськоязичним мечем Путіна.

Шановний читачу, я не відкриваю жодних таємниць. Про все писано і переписано тонин паперу. На цю розмову мене спровокували книга, що впорядкував Валерій Шевчук, “Мудрість передвічна”, поема “Замовляння на білоруську мову” Світлани Короненко та поезія Володимира Базилевського, про яку мова піде нижче. В контексті мовної політики нинішньої Верховної Ради і Президента Зеленського, ці книги, делікатно сказавши, — зимна вода на їхні перегріті окацаплені голови і водночас щира порада стати іншими. Легко сказати — стати іншими. Але як цього досягти? Блаженніший Владика Греко-Католицької Церкви Любомир Гузар писав: “Нам треба дуже-дуже тяжко працювати, аби змінювати свій і всенародний світогляд. Ніхто незалежність нам не подаєвав. Не треба забувати, що за нашою незалежністю стоять жертви наших батьків, дідів” (Газ. “День” № 192–193, 22–23 жовтня 2010).

До слів Блаженнішого Владики Гузара можна додати: треба знати, любити і шанувати свою мову, культуру, геройчу і водночас трагічну історію. Пропоную необізанному читачеві ряд фактів з нашої не аж так віддаленої до нинішніх днів минувшини:

- *Постановою ЦК КПРС 1974 року вперше проголошено “створення нової історичної спільноти — радянський народ”, отже офіційний курс на повну денационалізацію;*

- *На Чернечій горі (в Каневі) 1978 року в знак протесту проти русифікації спалив себе Олекса Гірник (з Івано-Франківщини);*
- *“Брежнєвський циркуляр”, за яким учителям російської мови додавалась надбавка до заробітної плати — Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР (1978 р.) — “Про заходи щодо подальшого вдосконалення вивчення і викладання російської мови в союзних республіках”;*
- *“Андроповський указ” (1984 р.) — Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР, в якій зазначалося, що в школах союзних республік відляється додатково 2–3 години на тиждень у 2–11 класах для вивчення російської мови. (Це скоро-чувало кількість уроків мови корінних народів);*
- *У час Хрушчова знищувалися тиражі українських книг, зокрема збірка Д. Павличка “Правда кличе” (1958 р.). Негативно висвітлювались визначні діячі літератури, науки, культури, церкви (Михайло Грушевський, Сергій Єфремов, Володимир Винниченко, Євген Маланюк, Іван Баляній, Іван Пулій, Гнат Хоткевич, Улас Самчук, Андрей Шептицький та інші);*
- *Українські національні герої інтерпретувалися як зрадники, вороги народу, кляті буржуазні націоналісти, зокрема Іван Mazепа, Симон Петлюра, Євген Коновалець, Степан Бандера, Роман Шухевич;*
- *Був заарештований Іван Дзюба, Іван Світличний. Переслідувалися історики Михайло Брайчевський, Ярослав Дащенко, літературознавець Михайлина Коцюбинська;*
- *За правління СРСР Леоніда Брежнєва агент КДБ Віктор Погружальський підпалив Публічну бібліотеку АН УРСР у Києві на вулиці Володимирській, 62. Вогнем було знищено понад 600 тисяч томів цінних архівних українських документів;*
- *У 1965 році Україною прокотилася хвиля політичних процесів та ув'язнень проти українських громадських діячів Михайла та Богдана Горінів, Опанаса Заливаки, Валентина Мороза, Анатолія Шевчука, Святослава Караванського, Михайла Осадчого, Євгена Сверстюка, Василя Стуса, Ірини та Ігоря Калинців, Надії Світличної, Юрія Шухевича. Пізніше — Василя Овсієнка, Степана Сапеляка та багатьох інших. Тричі відбував тюремні знищання В'ячеслав Чорновіл;*
- *У Києві 1970 р. було вбито художницю Аллу Горську;*
- *Арешт членів Гельсінської групи: Миколи Руденка, Олекси Тихого, Левка Лук'яненка (загалом він провів у тюрях, концентраційних таборах 27 років), Миколи Матусевича відбувся 1979 року;*
- *У лісі в Брюховичах під Львовом 1979 року кагебісти знайшли закатоване тіло, яке самі туди підкинули, композитора Володимира Івасюка;*
- *1999 р. (25 березня) вбито провідника української опозиції, лідера НРУ В'ячеслава Чорновола;*
- *У Львові 2000 р. вбито композитора Ігоря Білозіра. (Факти подано за довідником “Хроніка нищення української мови”, який уклади Р. Сушко і М. Левицький (К. — 2012)).*

Це вже наша історія, яку не перепишеш. Нинішність її майже адекватна, але вона в наших руках, наших діях, себто від нас залежна. Вірш Володимира Базилевського “Кровотеч” з книги “Еверпа в снігах”, на мою думку, саме про це. Важливо: під поезіями політично-публіцистичними, поезіями з пафосом правди душі поет конче ставить час їхньої появи. Не так для того, щоб зафіксувати, коли твір написано, як для паспортизації атмосфери цього часу. Та щоб засвідчити свою активну присутність у ньому.

Кров людська — не водиця...

Стоп, історіє!
Ти для зрячого
морок, а не іконостас.
Суміш цього і звірячого
із діважким приправ для мас.

Ошляхетнуєш глянцем злочини,
ловиш темних на міражі.
Але ж істині кривотичили:
Кров'ю гралисіть свої чужі.

Кров'ю бавились, як водицю,
Під розкидлям хорогов.
Зрячий згорбиться над криницею,
Не вода у криниці — кров.
17.04.2018

“Впеклись від сказу вивихи державні”, — каже його Еверпа, що блукає в снігах і будить його іронічний голос: “Вони не їздять в електричках/ обдертих і старорежимних. / До їх появи категоричних / дотичний устрій в строях зимних.” //

В комфорті яхт і мерседесів / кульга їх
оптика: світ власність. / Мета бажань цих
спритних крезів — / приватизована сучас-
ність. // Але їх дійма боління: / на календар-
нім ринку збути / вони також пожива тлін-
ня, / а отже, в підсумку банкрути” (16. 02.
2018)

Іван Дзюба в есе “Полінові меди Володимира Базилевського” висловився: “Його поетична “матриця” — складні стани душі, його думка розгортається на широкому світоглядному тлі, але Базилевський радше трагік, а не сатирик. Трибунний піфос не для його Ліри, а політизована публіцистика не для його Лука” (“Українська літературна газета”. — 25.08.2017. — ч. 17. — продовж. Учч. 18, 19).

В. Базилевський і справді, без перебільшених похваль, поет з великої літери — поет багатовекторний: медитативного мислення, психологічних проникнень у світ людини і світ природи (у їх взаємозлітності), поет-історіософ, метафізик, витончений лірик і ще інших ідейно-тематичних напрямів поет. Щодо нього, як поета-трибуна та сатирика, поета майданного дискурсу, то, думаю, з оцінкою Івана Михайловича погодиться й автор віршів, хоч Дзюба не категоричний у своїх присудах. Він застерігається: “Так мені здається — може, помилююсь”. По-моєму, не помилюється. Неманіро-шляхетний Іван Дзюба любить довисловлюватися в субстанції слів незримих. До речі, подібно, у своїх критичних спостереженнях чинить й В. Базилевський. Прямо-лінійність може образити, а мова недомовленого, мова підтексту це вже щось інше... Мудрий забагне...

Попри сказане — вище наведені вірші “Кровотеча” та “Успішні”, як і вірш “Україна тіка з України” і ще ряд спорідненої з ними політичної сатири — це політичні постріли не в нікуди, а в належну ціль. Це постріли для нашого порятунку. Нас стає менше — тікаємо з рідної землі. Причини всілякі. Часто самі гасимо в собі україність. Не тікати слід, а повернутись треба в Україну: “Серед літа штовхає до спліну / і ногуби державна зима. / Україна тіка з України, / в Україні тій місця катма. // I хоч знає, що рою немає, // та не має й таких моровиць. // Щоб зігрітись, притулку шукає / на задвір-ках чужих чужанців. // I пройшовши терни сортуюванні, / прислушається звідалеки, / як за обрієм в дні поминальні / безголосі кричать могилки” (16.04.2018).

Post scriptum. Чергова забава Верховної зради українською мовою розрахована на політичну колотнечу у суспільстві в передвиборчий час, коли можна “і рибки наловити і ніг не замочити”, себто здобути електоральних симпатиків. Манною з неба впав на голову партії “Слуга народу” Корнієнка та спікера Верховної Ради Разумкова законопроект про мову Бужанського. Тому вони так між собою зіспівались, мов жаби на дощ. Висловлюються десь не толерантно.

Втім сумні і трагічні факти української історії дають мені на це право. На жаль, не я автор, а хтось за мене дотепніший висловився: “Не подобається мова? Геть до Ростова!”

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ

25 серпня цього року виповнюється 80 років дійсному члену (академіку) НАН України, директору Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України Миколі Григоровичу Жулинському. Науковці не люблять робити висновків, які, як і кожне узагальнення, можуть містити пастку. Водночас проміжні висновки потрібні, аби “звірити оптику”, визначити те, що вже зроблено, і спрогнозувати поле для подальшої дослідницької роботи. Ці розмисли саме з такої категорії проміжних висновків до яких наукову спільноту підштовхує ювілейна дата в життєписі визначного науковця.

Наукова праця Миколи Жулинського припала на час, коли потрібно було не шукати нові методології та розробляти нові теорії інтерпретації, а понад усе важливо було “реанімувати” масив української літератури й культури загалом, який було вилучено з національної пам'яті, принаймні радянська “наука” передбачала залучення лише одного профідного методу (соцреалістичного), а перелік об'єктивів дослідження був так само чітко регламентований. Щоб працювати з “недозволеним”, потрібні були особливі дозволи.

Микола Жулинський не міг працювати в тих інтерпретаційних моделях, із якими на Заході працювали Ролан Барт, Мішель Фуко, Клод Леві-Стросс та ін. структуралисті й постструктуралісти: зовсім інакшим був соціокультурний і політичний контекст доби. Ішлося, відповідно, й про інше завдання: долучити до української літератури імена “розстріляного відродження”, які перебували в заборонених списках. Цей гранд-проект Микола Жулинський реалізовував упродовж багатьох років. Наукові результати зафіксовано в таких фундаментальних роботах, як, скажімо, “Українська література. Творці і твори” (“Лібідь”, 2011), що буде незамінним порадником і студентам, і викладачам. Автор писав у передньому слові до цієї фундаментальної праці: “Кожен з українських письменників, про долю і творчість яких ідеться у книзі, вірів і надягався, що те сокровенне слово, яке він добував із глибин своєї душі, варте “огня святого” і знайде відкуп передусім у серці українця. І не тільки українця.

Адже чи не в кожному художньому творів митець прагнув відкрити себе, свій духовний світ, свої думки, почуття, переживання в часо-просторовому контексті, художньо втілити певну систему цінностей, базовану на мові, вірі, культурі, історичній пам'яті, традиціях, міфах, спогадах, символах... Слово, пройняті великою вірою, глибоким національним переживанням і переконанням, набуває особливої енергетичної сили тоді, коли воно переживає незабагнений процес перетворення на Логос” (“Українська література. Творці і твори”, с. 7)

Не менш важливими проектами з, по суті, відновленням української національної пам'яті, формування історичного розуміння ідентичності стали “Історія української літератури”, “Шевченківська енциклопедія” (безперечно, видання підготовлено разом із колегами й науковими колективами).

До 1990-х р. творчість Миколи Хвильового, Михайла Семенка, Леся Курбаса... й сотні інших авторів була не відома заголові. М. Жулинський докладає зусиль для оприявнення в українській культурі спадщини Володимира Винниченка. Він пише як на свій час знаковою працею “Із забуття — в безсмертя”, у якій інтерпретує в цілому постсоцреалістичні, іманентно “живій” стосовно тексту манері модерністські художні твори, які пропонують українською читачеві нову естетику й філософію, новий образ людини та антропологічні моделі зображення українського життя. Іще не йдеться про складні структуралистські чи постструктуралістські інтерпретації, постколоніальну критику, проте цінність наукової праці М. Жулинського полягала в тому, що він став **першим**, хто виніс на плечах із забуття й представив загалові континент української культури. Ішлося про літературу модерністського періоду, яка розвивалася в органічній єдиності з європейськими літературними тенденціями.

По-перше, якщо, скажімо, надзвичайно тонкий інтерпретатор слова Дмитро Павличко відкрив для тогочасного читацького

Археолог забутої й безсмертної української літератури До 80-річчя академіка Миколи Жулинського

загалу Богдана-Ігоря Антонича, то Микола Жулинський відкрив окремий континент літератури, який радянська система прагнула підати забуттю. Відкритість до українського світу, перенесення огрому художньо виразних текстів із забуття в сьогодення, актуалізація високого естетичного потенціалу українського модернізму в часі, у якому було потрібно сформувати нове мотто української незалежної держави, — саме такими видаються основані світоглядні параметри Миколи Жулинського як науковця, який привернув увагу наукового загалу до величезної кількості імен і творів.

По-друге, зверну увагу на таку важливу рису в світоглядній парадигмі науковця, якій є єдність наукового мислення й літературного процесу, який є органічним і живим потоком, що визначає сучасну культуру. М. Жулинський не лишається острорівної *передусім* живого слова; він стає одним із аналітиків культури шістдесятництва, дисидентства, пізніших і раніших культурно-історичних періодів. Зрештою, зауважу, що багатолітня дружба між родиною М. Жулинського та родиною Володимира Дрозда й Ірини Жиленко, Олега Чорногузя, Дмитра Павличка, Івана Драча та ін. позначилася на особливій філософії *наукового повсякдення* (дозволив запровадити такий термін), у якій наукова практика формувалася в активному творчому діалозі з провідними письменниками, які визначали світоглядний та естетичний рівень тогочасної української літератури.

Сам М. Жулинський реалізує себе як публіцист, інтерпретатор української літератури, якому важить, щоб наукове слово було “живим”, прочитаним, осмисленим, а тому науковець не відмежовує себе від дискурсу публіцистики, яка на той час відіграє важливу роль у процесах суспільних перетворень (1980-1990-і рр.). Ідея про роль суспільного діалогу, про поширення ідей, які привертають читацьку увагу до високохудожнього українського слова, що твориться в атмосфері творчих зустрічей, оцімує його ціму, до яких причетний Микола Жулинський. Науковець формує неповторний стиль, у якому відчутний *емоційний* потенціал об'єктивованого наукового слова, а не лише мають місце теорії, які констатують і фіксують. Подібний стиль представлено в роботах І. Дзюби, В. Дончика, Т. Салиги, М. Ільницького, М. Наєнка та ін.: досліджуваний об'єкт є не лише чинником наукового дискурсу, а й тим фактором, що впливає на світоглядно-естетичні параметри дослідника, а тому писати “сухо”, в режимі “констатаций” просто неможливо. Зрештою, йдеться про забуті, маловідомі сторінки української культури, які дослідник відкриває **першим**.

Безперечно, з часом з'являтимуться інші прочитання, нові інтерпретації, проте сьогодні ти першим маєш можливість доторкнутися до далеких американських ВУАНівських архівів, щоб у них працювати з фондами митців “розстріяного відродження” або ж інших письменників, які були вилучені з канонів української радянської літератури.

По-третє, не менш важливим компонентом світоглядних моделей дослідника є увага до національного чинника, тобто до тих вимірів тексту, які фіксують питому українську ідентичність, які є маркерами відмежування свого від чужого, утверджаючи оригінальний погляд на світ, визначений українською міфологією, національною системою архетипного мислення, що випливає з особливостей історичного розвитку та ін.

Микола Жулинський належить до науковців, які заклали фундаментальні основи для подальшого вивчення колосального текстуального масиву. Увага до архівної роботи, впорядкування архівів класиків української літератури, перевезення архівів із закордону в Україну — це також стосується визначальних характеристик науковця, який першорядне значення приділяв дослідженю джерел і рукописних фондів.

Дослідження української літератури ХХ ст. для Миколи Жулинського мало важливе значення з огляду на формування української модерної ідентичності, утвордження української самобутності. Модерністський поворот став чинником залучення української літератури до європейських традицій, реінтеграцією до європейських стилізованих жанрових моделей.

Наукове вивчення модернізму стало одним із підмурівків у формуванні української політичної та соціокультурної ідентичності нового часу, коли Україна здобула незалежність. Переівдікрайт і наново утвордженій канон українського модернізму допоміг про класи соціокультурну лінію розмежування в парадигмі “Геть від Москви!”, принаймні це стало важливим чинником інспірації для української свіdomої частини країни й наукової спільноти зокрема.

Безперечно, жодна наукова чи культурна робота, спрямована на популяризацію українського слова, не може нівелювати тієї антиукраїнської негативної діяльності в царині політики, яку провадив політичний істеблішмент пострадянського штибу. Проте саме робота Інституту літератури, діяльність Миколи Жулинського на чолі Інституту стала важливим чинником переформатування ментальних, світоглядних параметрів у нові українській державі, яка має тисячолітню історію власної державності.

Початок 1990-х років став періодом пошукув українського мотто в царині ідентичності. І саме тому настільки суспільно значущими були роботи Миколи Жулинського, який прагнув оперативно представити українському заголові материк, який через ідеологічні впливи мав би піти на дно, а насправді просто чекав, коли спаде іллюзія від “комуністичного будівництва”.

Канон українського модернізму засвідчив високу художню виразність української літератури, її органічний “живий” діалог із європейським та загальносвітовим культурним виміром, у якому українська частина мала відразно окреслену художню самобутність.

Наукова діяльність М. Жулинського була на вістрі часу; потрібно було поспішати, щоб здійснити фундаментальний прорив у гуманітарному мисленні, у перекодуванні когнітивних мав в

“Тепер, коли поруч була мама, я могла нарешті залізти під її рятівне крильце”.

Софія МАЙДАНСЬКА. «Видиш, брате мій...»

Розділи з документальної повісті “Друге пришестя”

***

Іось, нарешті, до нашої нової хати повернулася мама. Тепер я зустріла її, як найкращу стару подругу; за рік розлуки набралося чимало сокровенних таємниць, які просто розпирали мене і з якими тільки її могла звіритися. На той час бабуся з дідусем ще продовжували працювати в школі. Для бабусі вчительський авторитет був понад усе, я не мала права скажитись їй на свою шкільну вчительку, а коли наважувалася хоча б натякнути на образливі слова і несправедливі дії щодо мене – одержувала бабусині гострі докори; в її очах завжди винною залишалась я, бо певно недостатньо добре виконала домашнє завдання, чи була неуважною на уроці. Тепер, коли поруч була мама, я могла нарешті залізти під її рятівне крильце, вона єдина розуміла, як боляче разить несправедливість і намагалася з'ясувати з бабусею деякі принципи педагогічної етики, та ці намагання були марнimi – вона, на рівні зі мною, а часом іще й з лишком, одержувала свою порцію “виховної години”. Тому відтепер, констатуючи таку фанатичну вчительську солідарність, ми в наших спільніх інтересах, настільки зблизилися з мамою, що своєю “нерозлийводою” навіть почали викликати певну заздрість бабусі. Звісно – вона не дозволяла щоб у далекі закамарки її свідомості закрадалося якесь душевне сум’яття, але очевидним було те, що внучка, якій вона фактично стала другою матір’ю, над якою ночей не досипала, але й тримала в дисципліні, тепер віддаляється від неї.

Але ж, як не віддаляється, коли мама ніби передчувала мої бажання, навіть можна сказати, провокувала, викликала, творила їх. Прихавши з Красноярська, де останні два роки на висилці, працювала в цеху з виготовлення архітектурного декору, вона привезла повну валізу гіпсових відлітків: виагливих акантів, модильонів, акротеріїв, антеміонів, антифіксів, а також крихітні голівки ангелів і серафімів у сповітку алебастрових крилець, художні альбоми з репродукціями відомих художників Ренесансу, класицизму, французького імпресіонізму, малярське причандалля: фарби олійні, акварельні, олівіця та пастелі різних барв.

Саме у ті роки, ще в Красноярську, на умовній волі, коли чи не щомісяця її доводилося “мельдуватися”, що не збирається відкривати Аляску, гуманна радянська влада в лиці опікунів з органів НКВС, дозволила молодим людям, в яких ще не погасла жага до знань, вступати до вищого навчального закладу. Єдина умова – абітурієнти не мали права обирати омріяний вуз, чи факультет, за них цей вибір уже було зроблено: якщо хочеш вчитися – вступай на будівельний факультет Московського політехнічного інституту. Попри те, що мама охочше пішла б на медицину чи якийсь гуманітарний факультет – вже не було ради: дають – бери, б’ють – тікай. І вона, ще з групою земляків, загорілася ба-

жанням навчатися: якщо не поталіло з Кембриджем чи Гарвардом – дружно подякуємо компартії та вічно живим, Леніну зі Сталіном, за можливість навчатися в Московській заочній політехніці на “будівника комунізму”. При вступних іспитах мама найбільше переживала, що не напише твору російською мовою. Прекрасно знала російську літературу; поезію Блока, Бальмонта, Ахматової, Мандельштама, Цвєтаєвої, Есеніна вивчila напам’ять з голосу ще живих недобитків російського дворянства; “лагерну” бібліотеку, укомплектовану найдобірнішою російською класикою, за вісім років ув’язнення прочитала від дошки до дошки. Та колишня учениця елітої чернівецької гімназії “Liceul Ortodox” не знала російської граматики, її в ліції не викладали; там вивчали латину, греку, французьку, німецьку, румунську і нікому, навіть у поганому сні не могло приверстися, що безтурботна, весела вихованка ліцею опиниться в “тюрмі народів”, де з часів царя Івана Грозного “на всіх язиках все мовчить, бо благоденствує” і “во глубине сибирских руд” єдино зрозумілою мовою для конвойних є “великий русский язык”. У цій безвиході пособили колишні каторжанки – випускниці “Інституту благородних дівиць”, вони написали мамі твір на вільну тему, залишалося лише старатно його “перемалювати”. Мама була кмітливою і так старалася, що навіть перевершила в написанні твору “исконно русских”, вона “перемалювала” твір на тверде “добре”, коли деякі з випускників совєтського “лікебеза” через неграмотність узагалі завалили іспит. Школа логічного мислення, закладена в гімназії, допомогла їй з точними науками, до яких ніколи не мала великої охоти, підсобило ще й те, що під час війни, рік навчалася на архітектурі Львівської політехніки, та наука не минула марно і саме тепер стала її у великій пригоді. І ось у свої неповні 32 роки вона, вже вкотре, знову стає студенткою вузу, що називався “Всесо-

юзний московський заочний політехніческий інститут”.

Тоді, в середині п’ятдесятих, Красноярськ, як велике промислове місто, розгорнуло потужне будівництво адміністративних та житлових об’єктів у стилі сталінського тріумфального соцреалізму з виразними рисами класичної римсько-гітлерівської гігантоманії. За сумлінну працю на будівництві, мамі доручають посаду пророба в цеху з виготовлення архітектурних оздоб, яких потім, уже в часи хрущовської відлиги, назувати “будівничими надмірностями”. Молодий пророб згуртувалася довкола себе художників, серед яких були і країни: Василь Турсецький з Буковини (Сторожинець), Петро Головатий з Чернігівців, Ольга Маруневич зі Станіславова, які відбували в “зоні” свої “10”, тепер опинилися тут, на висилці. До них прибило і Миколу Сметанку з Лубен, буковинці привели худого, знеможеного парубка до мами, його треба було якось рятувати і мама влаштувала до свого цеху. Микола Сметанко дуже переймався, що не має художнього хисту і практики, та хлопці з лагерного “мирискусства” взяли його в облогу і дуже скоро Микола осягнув нехитре віміння вже з готових форм відливати античні фризи та деталі корінфсько-дорійських колон. До речі, Микола також вступив до того славнозвісного Московського політехнічного. Робота для молодих людей здалася навіть веселою, бо античну спадщину їм довелося збагачувати радянською символікою: молоточками, серпчиками, зірочками, пшеничними снопами, а ще й до того, щя “творчість”, зважаючи на кліматичний пояс, добре оплачувалася. Сподіваюся, збудовані на віки шедеври радянського соцреалізму, оздоблені натхненою практикою буковинців, галичан, полтавчан – випускників орденоносного ГУЛАГу, що працювали в цеху моєї мами, ще й досі нагадують красноярцям про “велич сталінської доби”.

На той час Василь Турсецький з Олею Маруневич побралися і невдовзі в них народився син

З мамою, 2 клас. Софійка та Одарка-Марія Майданські

Іван, а потім син Володимир – і вони вирішили деякий час вже як вільні працювати в Красноярську, щоб забезпечити свою молоду родину. Моя ж мама, дочекавшись звільнення, відразу почала пакувати валізи і одну з них наповнила скарбами своєї мистецької діяльності.

***

Наш іще недобудований дім повинвся новими весняними клопотами і біля нього, як біля того дідусявого вулиця “обліталася” далека і близька родина. Досі до нас в Острицю чи Магалу, за винятком рідного бабусиного брата Іллі, вибиралися лише молодь, Юркові ровесники і переважно на Великдень чи на Миколая, щоби повіншувати дідуся. Тепер, як те незнане зело, що зеленими стрілами рвалися з-під землі, щонеділі за нашим святочним столом з’являлися нові люди, і кожного разу, варто було їм стати на порозі, як ясно скроплені слізми і сміхом опинялися в обіймах мами, бабусі та дідуся. Це, пройшовши свою каторжанську дорогу, поверталися зі Сибіру кревні. Та я про них нічого не знала, мене ще не посвячували у святій-святих їхнього хрестного шляху..

Першим повернувся Костик Король, онук старшого дідусявого брата, Константина Майданського, він з’явився задовго до приїзду мами і не раз бував у нас, коли ми ще мешкали в молдавських селах: середнього зросту, енергійний з вибуховим темпераументом, він завжди був заводіваним. Ніхто й не згадувався, що за маскою молодого вродливого веселуна ховаються скотовані душа й тіло мужнього юнака, якого, після важких тортур в пінвіщах НКВД, неповнолітнім

Академгурток в Рогізні, 1930 р.

досі всі справи села вирішував не “бунтами”, а “законом”, тепер, через своїх непокірних внуків, уже в дуже поважному віці був висланий разом із своєю дружиною, тіткою Домкою, в далекі сибірські сніги, десь аж у Молотовську область. Костик Король, прошовши горно етапів ГУЛАГу, міг власним життям засвідчити, “як гартувалася сталь”, коли в червні 1953 року став чи не наймолодшим учасником Норильського повстання: “Прямо на нас наставлені три жерла дрібнокаліберних гармат. По тілу пішли мурашки. З військовими жарти погані. Радіо через кожних дві хвилини горланить, наганяє страх. Збираємо останню нараду вже тут, надворі, в присутності людей. У відповідь лише чуємо намір без вагань відстоювати наші права до кінця. Вмерти, але не скоритися, не піддається на залякування карателів. Подивитися б лише останні хвилини на отих людей! Чого то вартувало! Тривога, а разом і радість була в їхніх очах”.

Повернулася Ганна Король (Анка) – старша сестра Костика, вона була зв’язкою в бойці свого первого брата Константина “Юрася”; в родині Королів народилося шестеро дівчат і лише один хлопець, Костик, Ганна була найстаршою. Всі сестри витонченою шляхетною вроди, протаких у нас кажуть: як намальовані. Пригадую, тітка Анка розповідала, як гнали її босоніж, роздягнули, засніженим полем, стріляючи вслід з автоматів, та вона витримала ї словом не прохопилася про “Юрася”. За цю “прогулянку” заплатила високу ціну: вже в зоні туберкульозу день за днем вигривав її лобо. Там, у табірному лазареті її прооперували, позбавивши останньої надії на материнство.

Слухаючи цю історію дивувалася, чому тітку Анку ще ні разу не запросили до школи на святкові збори, які проводили до Дня перемоги. Там завжди виступали фарбовані на “блонд”, із домальованими дешевою помадою “кумачевими” губами, ветеранші війни і щоразу розповідали про подвиг Зої Космодем’янської, а тут, у Садгорі, живе жінка, яка пережила такі ж тортури: її рвали коси, гнали по снігу, розстрілювали, вона дивом уціліла, уникнувши повішання! Та про її мужність і героїзм ні слова, ні півслова... Наївне діята, що вірило в пропаганді радянської школи і мама з бабусю тимчасом не позбавляли мене цієї віри. Тітка Анка ще до арешту кохала рогізнянського хлопця, Степана Катана, він та-кож був у партизанці, доля звела їх у Воркуту, там вони й побралися. Щоб не позбавляти себе радості батьківства, щойно повернувшись додому, взяли в будинку маляти дитинку, шестимісячну біляву дівчинку. Невдовзі, окрілена материнством, тітка Анка принесла до нас маленьку красуню і хоч вона знайшлася в яко-єсь дівчини з далекого околінняного села, в обличчі і тендітному тільки вже вгадувалися витончені риси нової матері. Коли дівчинка підростла, схожість була такою, що ніхто б не міг навіть припустити іншої матері. А може це давала себе взнаки красива буковинська порода?.. Недалеко “Баронського саду” вони збудували прекрасний будинок і засадили яблуневий сад, Степан був майстром на всі руки, ще на засланні в нього відкрився дар теслі-червонодеревця. На той час лише почали запроваджувати брежневський “Знак якості”; в усіх сферах виробництва, зокрема і в меб-

льовій промисловості, процвітав брак. Пригадую, як люди кепкували з того бракованого “Знаку якості”, і коли тролейбус проїджав повз взуттєву фабрику, вироби якої не мали попиту, водій тролейбуса вигукував: фабрика “Золотий капець”. Відомої Чернівецької мебльової фабрики тоді ще не існувало, і слава про майстровитого теслю, Степана Катана, росла. Саме тоді в Садгорі та Рогізні розпочався будівничий бум і хист Степана був на вагу золота, він робив усе, від будівельної столярки до мистецької інтарсії мебльових гарнітурів. Для нас він також змайстрував велику інкрустовану книжкову шафу і ледь не княже дубове ліжко. Та слава найкращого теслі його й зачинала, бо вдячні новосельці завжди несли йому пляшку і не раз ця пляшка була наповнена чистим спиртом із невичерпного

вкрадені: масло, м’ясо, цукор, спирт. Та це тепер називалося не “вкрадти”, а “дістати”. Не треба було жодних електронних систем спостереження, щоби при потребі, затримати крадія і його затримували, навіть коли при ньому не знаходили речових доказів – знайшли б учора, або знайдуть завтра – родину ж треба якось годувати... Та тепер це був найцинічніший, брутальній спосіб боротьби з інакшими: на такому великому, багатотисячному підприємстві завжди були “штатні” вивідувачі, “сексоти” і якщо донесли, що ти “неблагона-діжний” і висловлювався прямо, або опосередковано, у вигляді анекdotу, проти влади, тебе ловили з кілограмом цукру в пазусі і давали “тюремний строк” за розкрадання державної власності. Пізніше, коли я вже вступила до консерваторії, так постраждала

Перший приїзд додому з висилки до Красноярську.
Зліва направо: бабуся Євдокія, дідусь Микола, Софійка і Одарка-Марія

джерела чернівецького спиртзаводу – його часом легше було роздобути ніж сулію доброго першака. В ті часи, на відміну від становищ п’ять колосків”, злодійство навіть заохочувалося.

Заповідь “не вкради” була непорушним імперативом, законом совісті, своєрідним захисним бар’єром честі кожного, хто поважав свою людську гідність, до тієї пори, а це кінець шістдесятих, коли у світлі рішень КПРС “догнати і перегнати”, на зламану голову почали будуватися комплекси і комбінати легкої та харчової промисловості. Доки в Чернівцях ще функціонували маленькі м’ясарні з рецептурою і технологіями старої бабусі Австрії, запах ковбасних яток і ма-

левно працював цілий загін досвідчених психологів: радянський уряд свідомо призначав рядовим робітникам даних галузей низку платню, передбачаючи можливість крадіжки виробленого продукту. І люди поступово звикали до свого стану, навіть почали називати роботу, де можна було добре поживитися, “коzирно”. Декларуючи “рівність трудових прав” комуністична влада нівелювала принципи особистої гідності, значення людини, як індивідууму, намагаючись запрограмувати в людській свідомості мораль злодія. Всі стали “рівними” перед страхом бути викритими з “речовим доказом”, бо йдучи з роботи, майже кожен ніс у “потаємно-інтимному сховку”

моя викладачка зі скрипки, Чернівецького музичного училища. Це була Maestro від Бога – всі її учні, які бажали продовжити свою музичну кар’єру, після її школи, з першого разу вступали до консерваторії. Вона жила в одній кімнаті великої комуналної квартири в центрі міста, де, окрім неї, мешкало ще багато по-жильців. Одеситка, з вибуховим творчим темпераментом, у побуті не могла порозумітися з якоюсь із сусідок і вирішивши помінити своє помешкання, звернулася до посередника-агента, по теперішньому “бронкера”. Ним виявилася відома в Чернівцях особа, пов’язана з рядом сумінів обуродок, що вирішували проблему вступу до престижних вузів, тодішніх “дефіцитів” і, звичайно, “квартирне питання”. Цей пан мав звичку усіх своїх клієнтів, а також і суми, які одержав за послуги, занотовувати в “Чорний блокнот”, у цей список зі своїми “200-рублями” потрапила і моя професька. Коли “великого ма-хінатора” заарештували, він не забув прихопити з собою і записник. У блокнот були внесені й більші “приношення” та чомусь постраждала тільки моя професорка, її засудили на два роки випрано-трудової колонії. Там, у зоні, вона ледь не поквиталася з життям. Та, як виявилось пізніше, Гертруда Абрамівна Талал, так звали мою викладачку, збиралася вийхати до Ізраїлю і це “кому-мусь” не сподобалося – той, “хтось”, скористався операцією

“комуналка” і запроторивши

професорку за гратеги, затримав її ще на два роки в “Союзе нерушимом республик свободних”.

А майстер-червонодеревець, Степан Катан, переживши десятилітній сибірській катогрі, не витримав і восьми років брежневської свободи – помер від цирозу печінки.

Повернувшись Славко Мельничук, спочатку в кімнату ввірвався його баритоністий, лункий сміх, наче там, під широким чолом, для більшої сили голосу, як у середньовічних соборах, вмуровані акустичні резонатори, а потім його двометрова, ставна постать, ледь не зриваючи одірки, вломилася до кімнати і знову крізь гомеричний сміх, конвульсійне здригання ділових плечей на грудях Славка... Дідусь називає його сином, а Славко дідуся – батьком, бо вся родина встигла емігрувати до Канади і повернувшись із Воркути на батьківщину, він залишився один, як перст... Попри 50-ти градусні морози сибірської погоди і “конвойних сердець”, Славко відтирає душу від агресивної совкової лексики, і як перше, залишається чистим юнаком, що хоче співати... Його повернення нагадувало приїзд нашого Юрася на вакації, така ж родинна злагодженість м’якого хорального співу – разом згадують безтурботну молодість: батько Славка – парафіяльний священик, мій дідуся – директор школи. А діти – гімназисти, для проформи відвідують курси бальних танців Миколи Суховерського⁴ та водночас вишколюють силу духу для боротьби: вступають у спортивні товариства “Січ” і “Сокіл”, студентські братства “Запороже”, “Чорноморе”, і через спортивні змагання гарнують національний козацький дух. Мама ставилася до нього, як до молодшого брата, а для мене він – вуйко Славко. Власне, всі, з ким мій матері довелося осушити гірку братину сталінського ГУЛАГу, стали мені “тітками” й “вуйками”, інакше до них і не зверталася. Після карпатських схronів і сибірських “лагерів”, Славко хотів, нарешті, скористатися видимістю волі й здійснити свою мрію – дійти, нарешті, до оперної сцени. Та поки що він готовувався до вступу на диригентсько-хорове відділення Чернівецького музичного училища. Часом у неділю, на званому обіді, вже після бабусиного яблучного струдля, що подавали на десерт, до філіжанки кави, і він смаював пахтів, щедро посыпаний цинамоном і цукровою пудрою, починалося родинне музикування: дідусь брав до рук скрипку, мама сідала за фортепіано, Славко починав співати: мав глибокий, потужний баритон, голос був такої сили, що від нього вібрали шиби.

¹ Кость Король “Моя Голгофа” – Чернівці вид. “Троянда” – 2000р.

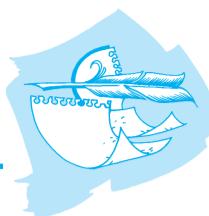
² Первій брат – двоюрідних брат, кузен (місц.)

³ Двірник, примар (від рум.ргтамаг – мер, сільський староста) – те ж що і вйт

⁴ Микола-Целестин Суховерський 8 травня 1913, Великий Кучурів під Чернівцями – 18 серпня 2008, Едмонтон, Канада) – громадський і культурний діяч української імміграції та діаспори в Канаді. Заступник Голови Уряду УНР в екзилі. До 1940 студентський і спортивний діяч та адвокат на Буковині. З 1949 в Канаді, член проводу Українського національного об’єднання (УНО).

Січ в Рогізні, 1924 р.

Від перекладача:

Історію коханої нації можна пізнати глибше, читаючи твори її поетів. У цьому переконується, відкриваючи італійське поетичне слово у значному часовому діапазоні: від XIII до ХХI століття. Поети завжди творили власний літературний кодекс, як форму шляхетної самосвідомості, і тому навіть в описі важливих історичних подій їхній камертон дає вірний тон, відображаючи глибинну емоцію людського серця. В часи Петарки ліричні вірші не укладали в антології, вони призначалися для публічного виконання, майже завжди у супроводі музики і співу. Однак навіть у глибоко ліричних текстах видатних італійських авторів від давнини до сучасності знакові домінанти – це Бог, війна і кохання. Мені пощастило вперше перекласти вірші багатьох поетів давніх століть, досі невідомих українському читачу, і відкриваючи для себе їхній поетичний світ, не можеш позбутися враження, що спілкується з сучасником. Ці вірші – «вічні зорі, керовані музикою чисел», як писали про Петарку, але століття італійської поезії склали у яскраві сузір'я всі твори, за якими дивовижно багатий і розмаїтій кадастр імен, і я з приємністю представляю їх читачу майбутньої антології.

Валентина Давиденко

Комп'юта Донцелла з Флоренції

Вважається першою достовірно відомою італійською поетесою. Її творчість відноситься до другої половини XIII ст. Справжнє ім'я невідоме, а псевдонім Комп'юта Донцелла означає «досконала юна донна». Із віршів, написаних тосканським діалектом, відомі три вишуканих сонети з використанням стилю і лексики трубадурів, що засвідчують знайомство з «провансальєвою» поезією сицілійської школи. Уявлення про неї, як літературну містифікацію, спростовується літературними свідченнями сучасників. Адже куртуазна поетеса — явище незвичайне в тодішній Італії, коли й письменних жінок було небагато.

***

У пору, як розмай листків і квітів
осяє радістю й коханням личко юне,
не сплять сади із птахами у вітті,
бо грають впередміж струмки та струни.
Амуру почесті складають всі на світі.
Тоді й слуга знайде свою фортуну,
і кожна панна юна на приміті.
Мені лиш смуток стеле темні руна.
Не зглянувся мій батько на страждання,
із нелюбом з'єднавши наші руки.
І горе цього вічного заклання
омию я слізами від розпуки,
бо дні мої минають без кохання.
Й не тішать квіти, і не пахнуть луки.

***

Хотіла б я лишити світ і Господу служити,
збагнувші ще від юних літ надії марноту.
Бо здатне не лише добро тут пагони
пустити,
плакає і безчинне зло неправедну мету.

Шляхетності тонкі чуття вже нікому
циніти,
останніми вітають честь і ширу прямоту.
То ж я, за вибором чужим, не хочу
в парі жити,
прийнявши в грубій юрбі фальшиву
пишноту.

Немилій світ мені, якщо в житті одне
чекає —
іти з нелюбим під вінець, як на ганьбу
собі.

Валентина Давиденко «Прохолодні слова мої в надвечір'ї» Переклади італійської поезії XIII – ХХст.

Служити Господу Христу мій батько
непускає,
у дому рідному мене не чує, далебі.

За кого ж він мене віддасть — сама себе
питаю,
із ким я молоді літа змарну у журбі?

Франческо Петарка (1304–1374)

Видатний італійський поет та літописець, ранній гуманіст, його називають «батьком гуманізму». Сонети Петарки вважають зразком жанру. Мова творів Петарки, Данте та Боккаччо заклада основу сучасної італійської мови. Нерозділене кохання до жінки на ім'я Лаура, яку він вперше зустрів 1327 року в авіньйонській церкві Св. Клари, Петарка описав потім протягом сорока років у численних сонетах та інших віршах «Книги пісень». 1341 року у Римі Петарку, як поета, увінчують лавровим вінком, він стає першим з часів після античного Риму, хто удостоївся цієї честі. Свою бібліотеку рукописів Франческо Петарка заповів місту Венеція.

***

Благословен той день, і час, і місяць року,
щасливої пори дарована хвилина.

В чаювному краю улюблена місцина,
де полонив мене той погляд волоокий.
Благословен той трим, що ніби ненароком
ним серце перейма Амура гра невинна.
Здригнеться титива і вже стріла неспинна
навіки залиша у серці біль глибокий.

Благословен той хор канцон
повноголосих,
якими славлю я ім'я моєї донни.
І всі надії, і гіркі зітхання й слози!
Благословені аркуші, мережані
в безсонні,
що з ними стану я на вічному порозі
співцем лише її очей бездонних.

***

Із тягарем важкого забуття
кораблик мій долає штурм холодний.
Між Сциллою й Харибою сьогодні
кермую пан і кат мого життя.
Веслом бурунить гнів і співчуття,
так, що несе нас буря в тлум безодні.
Вітрила рвані, та летіти згодні,
якщо надія манить в майбуття.
Дощами сліз, туманами образ
ослаблі ванти, скручені канати
безтямно хтось покинув на борту.
Моеї ніжності двоокий знак погас;
у хвилях мертві творчість, як писати,
коли вже зневірююся в порту?

Луїджі Пульчи (1432–1484)

Народився у Флоренції. Був наближеним до Лоренцо Медічі. Його поезія близька до народної, Пульчи віртуозно культывав її форми і мотиви. Буфонада, народний грубуватий гумор багато в чому стали предтечею стилю Рабле, на якого Луїджі Пульчи здійснив значний вплив. Сюжет своєї поеми з 28 пісень «Великий Моргант» («Morgante Maggiore») він запозичив із творів італійських вуличних оповідачів, так званих кантасторії. Та поряд із традиційними образами епічних героїв, які побутивали в історії і фольклорі, Пульчи зобразив оригінальні комічні постаті

відданого Роланду велетня Морганта та його нерозлучного супутника Маргутта, хитруна, ненажеру, гуляку.

«Великий Моргант»

(фрагмент)

І відповів Маргутт їм: «Я впевнивсь
остаточно,

Що миттю розпізнаю, де чорне й
де блакитне.

Є смак з твердого м'яса, є порося
молочне,

Та вірю, що і в маслі воно мені спожитне.

Якщо не маю пива, знайду сусло святочне:

В грайливому й терпкому стає легким і
ситне.

Та винам, що із бочки, я вірний
до останку!

І вірю в довголіття того, хто п'є їх зранку.

Пухкіша палінниця — та в пиріжках
начинка,

(Все віддала, як мати, для діточок
маленьких).

Тому в моїх молитвах — тушкована
печінка,

Хоча б на три шматочки поділена
тоненько.

До чого це веду я — судіть з такого
вчинку:

Ось крижана бурулька в моєму кухлі
дзен'єка:

Хоч Магомет немовби сусло забороняє,

Хто ж вірить забобонам, як справжній
віру має?..

***

Пустіть мене до зали, де учти та банкети!
Для келиха — ці руки, швидкі

до танців ноги:

Краса і благородство у пишному букеті!

Лиш родичів минаю, їх сіряки убогі.

Ганьбітися не стану я за дрібну монету!

Ta в кому бачу здобич, як пес,

іду до нього.

Розказую навздогад, усьоме чи вдесяте,
Догідливі ті речі, в яких брехні багато.

Якщо ж віднайде око собі принаду ласу,

То ліпше не розпитуй про мене

без нагоди.

Ці вічні походеньки — однакові щоразу,

Ta вірю, що й тобі я не завдаю цим

шкоди.

За квітку насолоди, чомусь зав'ялу зразу,

Я маю крім користі іші одну пригоду.

Чесноти ж міністерські, галантні їх

манери

Я знаю іншим чином в альковному етері...

Ронсевальська ущелина

...І стало сонце, як вогонь кривавий.

Когось відваги колір той позбавив.

І все ж воно не так жахало душу,

Як дно безодні, зване Ронсеваль,

Де сарацини падали, як груші,

І зла потвора їх неслала на бал.

А Ронсеваль скидався на пательню,

Де кров скипала, мов ріка смертельна.

Розтерзані тіла, кістки повсюди.

У пеклі так клекоче в казанах,

Як в тім хаосі збились коні й люди.

У Нессі це не бачили і в снах.

А вітер ніс, як у стрімкій погоні

Не близки крові, а клубки червоні...

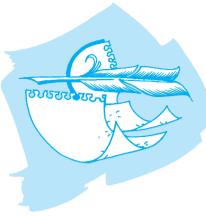
Лоренцо Медічі (1449–1492)

Правитель Флоренції між 1469–1492 роками, поет, меценат, внук Козімо Меді-

чі-старшого. Народився у Флоренції. Пояходив із роду Медічі, перебрав владу над Флоренцією у свого батька. Зміцнював владу Медічі, маючи дипломатичний хист і повсякчас демонструючи міць і силу роду. Був меценатом, підтримував художників і гуманістів, що зробило Флоренцію справжнім осередком Відродження, науковості, гедонізму. Мав прізвисько Пишний (Magnifico). Він описав природу та реальний світ із власними свідченнями уважного спостерігача з гострим поглядом. Лоренцо широ захоплювався красою, любив сільське життя, був справжнім живописцем зовнішнього світу. Займаючись різними жанрами поезії, які він знаходив, зокрема, в народній культурі, удосконалував їх до високого мистецтва, культивуючи нову поезію.

Іронічна Флоренція

Боттічел*, твоя репутація тут відома.
Боттічел, кажу, бездонне барил!
Усіма помічений, як жадібна муха вдома,
стільки байок про нього серед містян
ходило!
Зaproсять його, бувало, на обід чи
вечерю,
то не глухий же: першим і прийде,
бо запросили!
Чому ж роззывають рота на гостя,
мов на печенью,
хоч гість на вас, скупердай,
ще не розявив рота?
Йде Боттічел і жбаном пузатим дратує
челядь!
Лишити таку гостину змушують
не турботи:
Він від людей соромиться, що дуже
коротка шия.
Хотілося б, як у бусла — той будь-якої
погоди
ковтає й не найдеться, я шукає собі
поживу.
А місце, де ставлять страви,
уже не віддасть нікому!
Та й візьме після вечері із куркою
ще локшину!
Його всемогутнє тіло вже б рухалося
додому,
та жодна з галер, що трохи заповнює
у Поненте**,
не зможе ніяк доправить персону таку
відому!

О, цей короткий обман я розгадую
легко,
стан безтурботний, гру долі, даремно
пригріту.

Та від смирення чи гордощів все ж я
далека,
бо відтепер обережна відвага зі мною.

Тільки ж цікаво новому сюрпризу радіти!
Й іншій приманці тієї брехні чарівної.

Габріеле д'Аннунціо (1863—1938)

Справжнє прізвище — Рапаньєтта. Італійський драматург, поет, політичний діяч. До початку 20 ст. мав репутацію найвідомішого італійського літератора. Рано відкрив у собі поетичний талант, ще в школі видав збірку віршів. Поезії Габріеле д'Аннунціо мали великий вплив на акмеїстів. Як прозаїк вважається одним із засновників реалізму в італійській літературі.

Перше видання його творів в Російській імперії вийшло в Україні (Київ, 1904 рік). Вистава про трагічне кохання за драмою Д'Аннунціо “Франческа да Ріміні” справила незабутне враження на актрису Віру Холодну.

Вечір у Ф'езоле

Прохолодні слова мої в надвечір’ї.
Свіжий вітер вгорі шурхотить гілками,
ніби жменьку шовковиць поміж
листками
хтось визирає мовчи і запізнило,
і висока драбина сягне сузір’я,
перехрещує стовбура срібне тіло.
Доки холод нічний прочиняє брами,
темну крону обрамлює в срібну раму.
На порозі блакитному, де покої
наших снів, простелив серпанкову хмару
повний місяць. І тиха сільська місцина
в улоговині холоду над рікою
із надією миру та супокою
сон пригубить з нічної чари.
Того миру, що не пізнає,
бо на ранок усе зникає.
Славлю пору вечірню, з лицем, як перла,
де небесна вода тінь повік зникає.
Найсолідні слова мої в надвечір’ї,
як дощу шумовиння в стрімкому плині.
Це прощання весни під крилом узгр’я
з берестків і шовковиць та арок піній.
З пагінцями шипшини, що тихо грають
на повітряній арфі і ритм втрачають.
Ще пшениця на схилах не половіє,
але сіном поблякли трава лягає.
Братні гурти садів, сторожкі оливи.
Промінь усміхом зблідлим і миготливим
знак священний кладе їм на плід
весняний.
Славлю пору вечірню за шати твої
духмяні!

Пояс з китицями тебе вгортасе,
золотаві кінці, наче віть вербова.
Я читатиму вірші тобі, де рими
про кохання, і ними співають ріки.
Мова вічних джерел оживає з ними,
вкритих тінню гілок, що сплелись навікі
і святині цих гір стережуть незримі.
Я шепну тобі потай, що ті узгр’я,
їхній вигин вподовж ясних горизонтів,
як уста, що замкнула їх заборона.
І слова, не промовлені в надвечір’ї,
у лиці зашарілім пульсують в скронях,
не виказують жодне людське бажання.
Тільки в тиші безмовній, немов
прощальний,
мерехтітимуть ніжно та утішально,
так, немовби душі ця пора вечірня
заповітне й прекрасне несе кохання.
Славлю стан небуття — пора розсівання
твоїх сутінків, наче з вінка сухоцвіту
хтось пилок розтрусив. З нього перші зорі
в темнім небі засвітять.

***

Серце із сірки, тіло з куделі,
Кістка, що схожа на тріску суху.
Рвійні в бажанні на долю лиху
Важать в досаді, а смуток пустелі
Душі спіткає, що нині веселі.
Пристрасті несе їх без гальм і керма,
Потім ковінка сліпого трама.
Квола причина шукає оселі.
Бліскавка ж першим вогнем осяває,
Так і мистець, коли з неба зійде
Пломінь натхнення і в серці воскресне,
В муках змагає природу тілесну.
І наслухає Того, хто веде,
Серце з Чиїм в унісон калатає.

П'етро Бембо (1470—1547)

Італійський гуманіст, поет, літературний критик, учений, кардинал. Був видатним членом Академії вчених Альда Манузія. Бембо мав великий вплив на формування італійської мови, приділяючи особливу увагу тосканському діалекту, як основі літературної мови. Своїми творами відновив інтерес до творчості Петrarки, поклавши початок поезії *petrarkizmu*. У стилях Петrarки створені і численні сонети Бембо. У його обширній літературній спадщині найуславленішими стали “Алазонські бесіди” — діалоги італійською мовою у прозі і віршах, у яких присутній вплив неоплатонічної філософії кохання і краси, божественне походження любові і поступова її трансформація з чуттєвої в духовну.

До Вероніки Гамбари

Ніжний звук упізнаю. Так легко бринить
Тільки променів мрево, що ви його
ткали.
Там, де був я колись, де на мене чекала
після довгих років незабувана мить.
Ця прекрасна рука, як мереживну нить,
променисти потоки у вузол зібрала,
та мій промінь чомусь до пори відхиляла,
чи від неї він прагнув себе захистити:
кожна кара для вас тільки грою була,
тінню смерті, якою завдячу любові,
що так мало уваги її заслужив.
Чистоті ваших чар ця хрипка похвала
і сердечне бажання, пробуджене знову,
мов квітуючий луг, що з весною ожив.

***

Цей звук, як проснетесь земля після
довгих морозів,
Струмок понесе у долину пробуджені
луни весняні,
Виходить олень молодий
з лісової поляни.
Душа затріпоче, мов ніжній клейкі
пагінці верболозу.

I понад верхи чи за руслом шумливим,
що піною зносить
Усі перепони, подалі обійтися
людського й пастушого стану,
Кружляє він довго по луках у квітах
духмяніх
І всюди бажання невтолене світу
доносить.

Не має страху, що аркан його в леті
стрімкому зупинить,
Якщо не поцілить в стегно
несподіванка, зла і близкуча
Від вправного лучника в лісі глибокому
й засідці вірній.

Так я не боюся, що завтра, напевно,
від рани загину,
Відкритий іду перед стріли очей ваших,
Донно, чарівних.
І кожна стріла у беззахисне серце і
мітить, і влучить.

Вінченцо да Філікайя (1642—1707)

Аркадське ім'я — Полібо Емоніо, автор патріотичних канцонів та сонетів, член Академії ділла Круска та Аркадської академії, один із засновників італійського класицизму. Походив із флорентійської сенаторської родини, вчився у Пізанському університеті, де здобув юридичну освіту. У своїх віршах оспіував кохання, та після втрати коханої жінки мотив сонетів змінився, поет переїшов на релігійну та патріотичну тематику. Його поезії притаманна мелодійність та пластичність. Найпопулярнішим став сонет 83, де він оплакує нещастя Італії, яка через красу стає принадною здобиччю для ворогів і надто слабка, щоб боротися з ними до перемоги.

Італії

Італі! Тобі нещасна доля
фатальний дар — оцю красу дала!
І прочинила вічну браму зла
в майбутнє із вінцем страждань і болю.

Аби ж твою красу плекала воля!
Чи ти хоча б сильнішою була,
ти б кожен хижий зір застерегла,
як звіра, що вистежує спріквола!

Не бачила б альпійські рідні схили
в потоках крові й бліскавках армад!
І не пила б отара галлів з хвілі

твоєї Po! Й не опинивсь булат
в чужих руках! Герої сплять в могилі...
І на вино хтось чавить виноград.

Амалія Гульєлмінетті (1881—1941)

Італійська письменниця, поетеса. Народилася в м. Турині. Її вірші називали найдорожчим намистом, новим і чарівним. Критики порівнювали Амалію Гульєлмінетті з Гаспарою Стампа і Сапфо, зауважуючи також вплив на її творчість Д'Аннунціо. Амалію пов'язували тісні особисті й творчі стосунки з поетом Гвідо Гоццано. Втім останні роки життя після спроби зробити журналістську кар’єру у Римі, поетеса провела в самотності. Померла трагічно після травми, набутої в зв’язку з бомбардуванням Турину.

Вітряний вечір

Солодко йти по вечірній стежині угору,
вітер мені розкриває обійми шалені —
що там кохання! Ще пагорби ледве
зелені,

жодна прикмета весни не відкриється
зору.

Солодко йти! В цьому місці іронія скоро
вжалить мене — бо з весняного сну
достеменно
знову прокинувся той, хто кохає
стражденно,
і засміється, що дурість подолано хвору.

Василь ПІКЛЯР: «Українською заговорять навіть в Африці, якщо без неї неможливо буде повноцінно жити»

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

“Війна на Сході України має всі прикмети світової”

— Що воно взагалі зі світом та країною зараз відбувається — з точки зору письменника? Космос на нас тупнув ногою чи, як завжди, — “масонська змова”?

— Відколи розпочалася російсько-українська війна, ми переконалися, що цей світ — надто крихкий і непередбачуваний. Ще донедавна була хоч якася упевненість в існуванні усталеного світопорядку, дієвості міжнародного права, ефективності дипломатії — бодай між країнами демократичного табору. Аж виявилося, що ні: все це перебуває на рівні державного егоїзму, політичної розбалансованості, безплідних заяв, які застиняються на рівні декларативної стурбованості.

Тим часом, війна, що точиться на сході України, має всі прикмети світової. Навіть був час, коли в цій війні громадян іноземних держав загинуло більше, ніж українців. Це коли росіяни збили пасажирський Boeing-777. Тоді 298 жертв перевишили число наших загиблих на той час. Але світ це проковтнув. Світові вигідно, щоб увесь тягар боротьби тримала на собі Україна. Деякі наші західні партнери люблять цитувати Бісмарка, що угоди з Росією не варти паперу, на якому вони написані. Проте, сором’язливо мовчат, що це саме можна сказати і про Будапештський меморандум. А під ним же стоять підписи не лише Росії, але й США та Великої Британії! Ось така “джентльменська” угода.

Тим часом, Україна вже не вперше у своїй історії опинилася сам на сам з найкровожерливішим агресором. Соромно бачити, як плауз перед Росією Франція, як стримано поводиться Німеччина, наче вони досі не оговталися від давніх поразок у війнах з цим монстром. Ще приkrіше від того, що поведінка впливових західних політиків часом залежить від російських нафтодоларів. Тобто, в Єросоюзі, до якого так широ потяглася Україна, теж є корупція, нечисте любовування тих чи тих інтересів.

Про світову слабкість та не-певність можна говорити, зокрема, і з огляду на безпорадну боротьбу з коронавірусом. Ми побачили, що сучасна наука не здатна ефективно долати смертносні загрози, а, отже, світ будь-коги взагалі може опинитися на межі загибелі. Гібридні війни, гібридна політика, дипломатія, медицина, гібридне харчування, якася суцільна гібридизація людського буття.

Але я не є проповідником апокаліпсису. Навпаки, веду до того, що на тлі такої глобальної хитавиці Україна мусить повірити у власні сили і зробити, нарешті, свій цивілізаційний прорив.

— Вашого “Чорного Ворона” читають і на фронти, це справді — народний роман. Яка історія, поєднана з його прочитанням, стала для Вас найбільш цінною? Трагічною чи зворушливою?

— О, таких історій багато, і мені важко вирізнати найхарактернішу. Я бачив свої книж-

це інтерв’ю з відомим письменником відбулося в епістолярному форматі й завдяки електронній пошті. Пан Василь поділився своїми думками про війну на сході країни, враженнями від фільму “Чорний Ворон”, українські історичні паралелі та “самотність самурая” як кредо.

ки зачитаними, як то кажуть, до дірок, в окопах, від них віяло гаром і порохом. Знаю, що багатьох хлопців “Чорний Ворон” покликав на Майдан, а відтак — і на війну.

Зворушили в історію почув у Чернігові від мами Героя України Олега Лоскота, пані Ксенії. Її син був активним учасником Революції Гідності. З Майдану повернувся додому з книжкою “Чорний Ворон”. Цей роман, до речі, був хітом у бібліотеці, яка діяла під час революції в Українському домі. Так от, Олег привіз “Чорного Ворона” додому і попросив матір прочитати що книжку, бо “це про нього”. Потім він добровольцем пішов на війну, а матір читала роман дуже повільно, вона боялася, що там буде трагічний фінал. Так сталося, що Олег в останньому бою лишився сам на сам з ворогом. Поранений, він зачайвся на покинutій фермі, але місцеві нелюди його виказали. Олег бився до останнього набою, а потім, щоб не потрапити в полон, підравав себе гранатою. Звання Героя України він удостоєний посмертно. Тепер, каже його мама Ксенія, поруч із портретом сина в її оселі стоїть книжка “Чорний Ворон”.

— Про екранизацію Вашого роману — суперечливі відгуки. Хтось захоплюється, а хтось каже, що фільм програє книзі. А як Вам кіно?

— Ну, я ж знов, що фільм програватиме книжці. Інакше не буває. У глядачів були надто високі очікування, тому не обійшлося без розчарувань. Хоча більшості він ліг на душу. Попри всі невдоволення, я радий, що, нарешті, є художній фільм про Холодний Яр. Багато людей уперше дізналися про повстанський опір московській окупації в центральній Україні. Думаю, що зняти шедевр за 20 мільйонів гривень — нереально. Якщо ж узяти до уваги ті надзвичайно складні умови, в яких творилося це кіно, всі ті перешкоди, які чинили дуже впливові україножери, то я вважаю цю екранизацію перемогою. “Чорний Ворон” виграв пітчинг Держкіно, але мало хто знає, що майже все державне фінансування було відтак забрано, воно виявилося суттєвим.

“В усьому світі є сили, які системно займаються антиукраїнською пропагандою”

— Своє часу набула розголосу історія з Ежи Гофманом, славетним польським режисером, який спершу брався за екранизацію “Чорного Ворона”, а потім скандально відмовився. Чи зараз Ви знаєте, чому? Що (хто) насправді було за тісю відмовою?

— Я вже обмовився про перешкоди, які чинилися екранизації “Чорного Ворона” з боку моїх, м’яко кажучи, опонентів. У випадку з Гофманом також

видно сліди їхніх брудних рук. Саме в той час Гофман знімав свою “Варшавську битву”. На прем’єрі цього фільму в Києві він сказав, що до нього приїхали якісь невідомі йому люди і запропонували додаткових 6 мільйонів доларів до кошторису, аби він зняв “Варшавську битву” у форматі 3D. Я зовсім не хочу сказати, що це було пов’язано з відмовою від “Чорного Ворона”. Але завжди, коли цей роман перекладали за кордоном, з’являлися якісь невідомі люди і відмовляли видавців та перекладачів братися за таку роботу. Іноді їм це вдавалося.

Тоді я переконався, що в усьому світі є сили, які системно займаються антиукраїнською пропагандою. Навіть на рівні явищ культури. І на це їм не бракує ні грошей, ні інших брудних засобів. Жаль, що на це ведуться наявіть авторитетні люди. Той-таки Гофман, коли пояснював свою відмову від екранизації “Чорного Ворона”, раптом заговорив табачниківською термінологією. Мовляв, це роман антиросійський, ксенофобський тощо. Я зрозумів, що з маestro добре попрацювали, хай навіть “якісь невідомі йому люди”.

— У фільмі загарбників показано достатньо жорстокими, однак, не настільки, як це описано в романі. На Вашу думку, стрічка від цього втратила чи вираза? Число було побажання: уникнути сцен розправи над черніцями монастиря, наприклад, інших сцен червоного насильства?

— Назвати цих людей по-мене мені зараз складно. Можу помилитися. Але один із сценаристів (а вони змінювалися, як і режисери, через драматизм усього проекту в цілому) зізнався мені, що отримав вказівку пом’якшити жорстокі сцени. І не тільки звірства загарбників. На приклад, що була смішна порада не вішати москалів, а тільки розстрілювати.

Чи могла виграти стрічка від такої “гуманізації”? Ні, звичайно. Білі рукавички на війні мають абсурдний вигляд. Мабуть, такі корективи подій і стали однією з причин певних глядацьких розчарувань. Тому на прем’єрних показах я завжди просив глядачів абстрагуватися від роману і дивитися фільм як окремий твір про холодноярську боротьбу.

— У Вас є відчуття дежа-вю, повторення історії — що країна надто наблизилася до описаної в “Чорному Вороні”? Взагалі, можливе настільки трагічне повторення?

— Повторення історії стало вже істиною, особливо для нас, українців. Уроки історії повтарюються для тих, хто їх не засвоїв і не зробив належних висновків. Тобто, не виніс із них науку. Російсько-українська війна 1918—21 років теж була гібридною. Росія створювала тут, у Харкові, свої маріонеткові уряди і від

імені українського народу закликала на нашу землю своїх московських “візволителів”. В осовому складі червоних полків, названих так по-українському

— Таразанський, Богунський, — була переважна більшість росіян. Те саме бачимо й сьогодні на Сході.

Але я не припускаю такого, як тоді, трагічного фіналу. Нині ми, все-таки, інакші. За часів незалежності виросло покоління українців, які не мислять себе під імперською “опікою”. Кращі з кращих готові покласти — і кладуть — своє молоде життя за свою країну. Ну, і західний світ, котрий за тих визвольних змагань не бачив Україну на європейській мапі, тепер змушений змінити своє ставлення до найбільшої за територією країни в Європі. Хоча саме ця найбільша територія з її ресурсним потенціалом багатою найдужче і мullaє.

“Мені цікавий лише один Василь Голобородко — великий поет із Луганщини”

— Ви — оптиміст? Маю на увазі в глобальному вимірі, в питанні долі України.

— Я — поміркований оптиміст. Знаю, що перед нами ще лежить довгий і складний шлях до мети. Найбільшою внутрішньою проблемою залишається навіть не корупція, а п’ята колона україненависників, які почувались тут уповненіше, ніж патріотичні сили. Їм належать великі капіталі, майже всі телеканали, передовсім, інформаційні, вони відкрито й безкарно провадять антиукраїнську пропаганду. Ці люди збираються цілими кодлами на телевізійних шоу, розмовляють російською і при цьому цинічно скаржаться, як затискають російську мову в Україні. Вони брутально ганять наших національних героїв — Бандеру, Шухевича, вояків УПА, а попросіть їх назвати бодай одного приയнятого для них героя, котрий у ХХ сторіччі віддав життя за незалежність України, вони не назвуть жодного. Бо для них ця незалежність ніколи не була ціннісною.

— Своого часу Ваш роман “Чорний Ворон” підтримала Анна Герман, яка сьогодні категорично висловлюється за “воду в Крим” та

робить інші “дивні” заяви. Не було бажання теж публічно на них відреагувати?

— Це не моя професія — реагувати на дивні заяви.

— Колись висловлена Вами позиція стосовно будівництва муру з Донбасом і колонізацією Криму — залишається незмінною? Розумію, що риторичне питання — але що з ними вагалі робити?

— Будувати успішну країну в реальніх межах, до якої під час геополітичних розламів з радістю приєднаються всі питомо українські землі. Але на наших умовах.

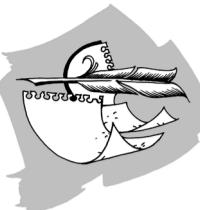
— Припустимо, там вже встановлено наші прапори, де-юре — Україна, а де-факто — все той же “руський мір”. Але саме Ви виришуете про перші кроки українізації регіонів. Якими б вони мали бути?

— Давайте без “припустимо”. На всіх теренах України мусить діяти її Конституція і закони. Там все сказано. Без усіляких лукавих статусів. Українською заговорять навіть в Африці, якщо без цієї мови там неможливо буде обйтися, щоб жити повноцінним життям.

— Ніби й повторення попереднього питання, та не зовсім: люди, які там мешкають і зважуючи на все, чому їх піддають: як можливо повернати в наш культурно-соціальний-політичний простір? Маю на увазі не відвертих зрадників і злочинців, а тих, хто такими стали мимоволі, під тиском російської державної машини. Отримали російський паспорт з елементарного інстинкту самозбереження, походили на 9 травня “безсмертним полком”. А завтра будуть так само “віддано” співати “Ще не вмерла...”

— Їх повернати не треба, це неможливо. Вони самі повернуться до привабливої країни, про яку я казав. Але ж у нас поки що все навпаки. Крим анексували, а в Україні тим часом катастрофічно обвалиється гривня. І кримчани скочуть до неба на рadoшах, що їх це обійшло. А далі зростають тарифи, ціни, в країні панує дика соціальна несправедливість, коли одні гребуть мільйони ні за що, а більшість отримує мізер за чесну щоденну працю. Хто заплаче за такою країною, окрім патріота-романтика?

— На початку Зеленідентства Ви говорили, що не маєте з приво-

ду “особливих тривог”. Минув рік. Що змінилося у Вашому ставленні до чинного? Маєте відчуття того, що повторюють, як мантру, прихильники колишнього президента — що згортаються всі національні здобутки минулих років? І чи можливо згорнути свідомість?

— Я ніколи не підтримував чинного президента. Я навіть мало знав, хто це такий, я не дивлюся ні “Квартал”, ні такі фільми, як “Слуга народу”. У колі моїх зацікавлень був лише один Голобородько — це великий поет із Луганщини Василь Голобородько. Тому в моєму ставленні до чинного нічого не могло мінятися. Я до всіх влад завжди був в опозиції. Більш за найкращими гаслами не бачив нічого іншого, окрім бажання комусь сподобатися. Не повести за собою націю, а привернути на свій бік електорат.

“Письменник веде свою особисту війну навіть після того, коли його армія програла”

— Чому досі нема нового Майдану в зв’язку з усіма історіями навколо нового гарантія? Всі просто втомилися? Та чи потрібен Україні зараз новий Майдан? (Про який Ви з часу висловлювалися як про гарну протидію корупції і своєрідний виховний засіб для влади).

— Революції, повстання мають свою циклічність. Адже супільство також піддатливе втомі, розчаруванню, апатії. Крім того, у нас війна. Вона, звичайно, нейтралізує внутрішню пасіонарну активність. Для революційного вибуху потрібен збіг багатьох обставин. І зараз ніхто не скаже, коли спалахне та рушійна іскра.

— “Чесна Україна” в розумінні персонажа Вашого роману “Троща” — це, все ж таки, утопія чи реальність — хай навіть дуже віддалена?

— Ну, чому ж утопія? Це те, що декларують усі політики перед кожними виборами. Бандитам — тюрем, один закон для всіх, справедливість понад усе... Це не є чимось недосяжним. Йдеться про чесність суспільних і соціальних відносин, про справедливий розподіл благ між громадянами, так само, як і про солідарне взяття співвітчизниками тягаря, що випав на долю країни. Хай то буде війна, чи економічна криза, чи стихійне лихо, чи техногенна катастрофа...

— Якою бачите роль письменника в суспільстві, яке активно штовхають в невіглашество? Маю на увазі химерну політику сьогоднішньої влади щодо освіти, потреби книгодрукування тощо?

— Письменник — це самотній вовк, самурай, котрий веде свою особисту війну навіть після того, коли його армія програла. Це — залишенець. В ідеалі, він повинен займатися лише літературою. Проте, в українських реаліях це практично неможливо. Коли постійно виникають загрози то мові, то освітній політиці, то культурному розвитку загалом або й самому існуванню держави, письменник згортає комп’ютер і йде на акції протесту, на Майдан, їде на фронт. Або й навпаки, впадає у стан соціального паралічу, депресії. У кожного тут — свій шлях, свої методи спротиву, і давати комусь свої поради чи тим більше звинувачувати когось у недостатній активності не випадає. Покликання письменника — писати. І добра книжка завжди вартицінша, ніж тисячі найгучніших заяв.

Пасіонарна енергетика українського поетичного слова

Галина РЯБЕДЮК, професор кафедри української мови та літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету, лауреат премії імені Ірини Калинець, член Ізмаїльської міської першінної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

Українське Придунав’я є унікальним культурним ландшафтом і в художньому просторі оприявлює велими цікавий мистецький феномен. Ця земля, вдало му минулому “прозвана Буджаком / турецькомовними вустами...” (М. Василюк), що обіймає Дунай-Дністровське межиріччя, серед багатьох інших регіонів нашої держави виділяється строкатістю етнічного середовища. Сьогодні тут мешкає понад 130 етносів, які знайшли на цій території,крім родючих земель, духовну Батьківщину, діставши реальну можливість для розвитку автентичної культури своїх предків у загальнонаціональному розвої України. Надзвичайно привабливий своїм неповторним колоритом степових просторів, цей сонцесяйний, мальовничий край славен непересічним культурним надбанням. У його багатих пластиах яскраво променяють дивовижними фарбами живописні полотна, поліфонічно й гармонійно звучить мелодія слова та пісні різних народів (українців, росіян, болгар, молдовян, румунів, гагаузів, албанців, вірмен та ін.), які упродовж століть мирно живуть і трудаються на цій благословеній землі. “Такий сучасний Вавилон — / наша придунайський регіон” (В. Рева).

У розмаїтій культурно-мистецькій панорамі Придунав’я (Буджака — південної частини Бессарабії) вияскравлюється ліричне “грено” талановитих українськомовних поетів: Михайла Василюка, Валерія Виходцева, Таміли Кібкало, Галини Лисої, Володимира Реви, Володимира Сімейка. З’явившись на літературному виднокрузі останніми десятиріччями минулого століття, їхня творчість стала знаковою візитівкою культури придунайського краю в загальнонаціональному духовному просторі. Доробок цього кола авторів відчутно розшириє уявлення про їхній статус як поетів регіонального рівня. Перед нами справжні майстри пера й вітузоз українського магічного слова високо-естетичного заслуги й потужної пасіонарної енергетики.

Розвиваючись у річиці загальнонаціонального духовного поступу, творчість митців “Придунав’я журавлинного” (М. Василюк)

Придунав’я

постала в індивідуально окреслених іпостасях. Кожен із них сформував власний художній світ із його оригінальною мотивно-образною палітурою, засвідчив індивідуальну манеру письма, свої “секрети поетичної творчості” (І. Франко). Усі вони різні за типом художнього мислення, засобами поетичного вислову, врешті, й за рівнем таланту, проте однотайні у палкій незрадливій любові до України та “малої” батьківщини — Придунав’я.

Розкриллям свого таланту, ніжними струнами ліричного голосу, багатством духовного світу, глибиною душі й щирістю почуттів поети Придунав’я засвідчили правомірність мудрої сентенції давньоукраїнського мислителя Григорія Сковороди: “Кожному мила своя сторона...”. Їхне чарівно “настоянє на п’янких пахощах Буджацького степу та білопінних квітучих садків, на м’якому плюску хвиль сивого Дунаю, на співах птаства заплавного лісу, на особливій блакиті нашого українського неба, на хмарах, що торочаться дошами, на любові до людей, до матінки природи, на добрі і вірі...” (зб. “Сповіль серця”, Харків-Ізmail, 2010). Ідейно-змістовим осереддям, довкола якого обертається неповторний художній світ лірики поетів Буджака, можна з упевненістю визнати звернені до читача напутні слова Таміли Кібкало:

Люби і знай свій рідний край,
Буджацький степ, ріку Дунай,
сріблясто-голубі лимани,
осінні вранціні тумани,
гай смарагдовий розмай...

Люби свій Придунайський край!

Незмінну світоглядну домінанту творчості придунайських митців визначає укоріненість їхнього поетичного слова в національному ґрунті. Успорнікним і всеосяжним феноменом ліричних одкровень кожного з них є духовно-патріотичний історизм, невід’ємно ж частиною авторського “Я” — соборна Україна як реальна держава і як духовна субстанція: “Ти мій світогляд, Україно, / моя надія і душа” (В. Рева). Історичні асоціації, широта філософських роздумів у їхніх віршах відповідного змістового поля окреслюють багатогранну проблему пам’яті, актуалізуючи тему буття нації в історично-часоплині. З цією метою вони обирають для сюжетотворення кульмінаційні трагічні епізоди близької і далішої історії України: “Ось на Русі татарські канчукі / Страшніх, як смерч, комонників Батия...” (В. Рева); “Не кохній оплаканий / З тих козаків, / Із славних хортичників — / Січовикі...” (В. Виходцев); “Старовинна шабля, / Кого ти карала? / Турка, а чи ляха, / Може, янічара?” (В. Сімейко); “Народе мій! Чи ти обмерз в сибірах, / Чи очманів в гулагах від катів... / Чи так тебе занапастив Чорнобиль?..” (В. Василюк). Об’єднуючим начalom художньої історіософії поетів Буджака є наскрізна амбіва-

лентність. На одному її полюсі — драматична доля народу: “Наша доленка віками / Повінчана з горем” (В. Сімейко), на другому — “ієреміївське пророкування” (П. Куліш), світливий історіософський “футурологічний прогноз” (Ю. Барабаш) шевченківського засягу: “Буде жити Україна / I в піснях дзвеніти” (В. Сімейко).

Асоціативна історична ретроспектика як реальність, таким чином, постає тут найперше як перспектива національного буття. Його символом традиційно виступає геройчна доба козаччини, що уособлює лицарське начало, геройчний дух народу, відчайдушну боротьбу за гідність — особисту й національну. Цей *sacrum* визначає ідейний стрижень вагомої частини доробку придунайських поетів: “Бандури”, “Відродження” М. Василюка; “Смерть козака”, “Дума Кошового” В. Виходцева; “Жовті води. Красна воля” В. Реви; “За волю” В. Сімейка. Крізь сюжети творів лейтмотивом проходить ідея відновлення козацької доблесті як запоруки волелюбного духу народу.

Історичні візії у багатьох віршах пов’язані з Дунайською Січчю як чільним осередком козацької вольниці на географічних теренах Буджака (цикл “Козацькі люльки” В. Виходцева; “Ой, коню, коню — вірний побратиме!”, “Гомоніли вітри буйні” В. Сімейка). Органічну складову художньої історіософії придунайських митців становить велима важливість проблема збереження національної пам’яті українського народу:

“Ми славу козацьку / швидко забуваєм” (В. Сімейко); “Де козацьке покоління / i гетьманська слава?” (В. Рева). Осмислення ними історії в означеному аспекті актуалізує цілій каскад пекучих національних проблем, які гостро резонують у нинішньому житті України. Їх вірші будуть у свідомості народу почуття національної гідності, причетності до рідних пракоренів:

Ми — Кобзарі! За нашими перстами
Несмертні душі працюїв ячати.

І вільні думи вольними вустами
Їх правдомовним голосом звучать!

(М. Василюк).

Національну тематику митці слова полікультурного/полілінгвального Придунав’я асоціюють завперш із проблемою мови як “домом буття” (М. Гайдеггер), її функціонуванням та вільним розвитком як запорукою непохитності волі незалежності держави: “Рідна мова — / Моя країна. / Так починається / Україна” (В. Виходцев); “Єднаючись в біблійнім гранослові / на життєдайній українській мові / — народ безсмертний...” (В. Рева). Життєствердження та життєславлення українського слова як “стозвукового” голосу, “духу краси і мудрості народу” (М. Василюк), “як Божого слова Кобзаря” (В. Рева) є тією інтонаційною ознакою, тим емоційно-психологічним ім-перативом, який об’єднує індивідуальні художні світи поетів Придунав’я, увиразнюючи потужний віталістичний пафос їх лірики: “...Як гуркіт грому — живи, Україно! / Мово вкрайнська, жи-

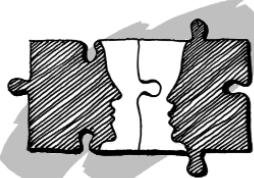
ви!” (Г. Лиса); “Горджуся — рідна мова / В усіх кінцях землі звучить...” (В. Сімейко).

...Відкриваючи маловідому сторінку поетичного світу сонцесяйного куточка півдня України, хочемо познайомити читачів Всеукраїнського культурологічного тижневика “Слово Просвіти”, усіх шанувальників рідної мови та культури з пасіонаріями українського народу, чиє Слово на передніх рубежах у політнічному Придунав’я по-лицарськи й самовіддано слугувало і служить збереженню, захисту й процвітанню багатох джерел нашої культури, української мови як націтворчого державницького чинника. Поет-пісняр Михайло Василюк (1942-1991) — член Спілки бандурристів України, перший голова Ізмаїльської міської першінної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, істинний дієвий патріот, чиє полум’яне й пристрасне серце “на долоні бандури цвіло” — в одному з віршів, перейнятому турботливим неспокоєм за долю соборності держави, писав:

Без Незалежної мені
не жити в світі незалежно,
не розмовляти беззастережно,
не звідати волі її уві сні...

Ці, як може видатись на перший погляд, надміру пафосні й гучні рядки Михайло Василюка узгоджував із щоденным життям, із творчістю, будучи пристрасним виразником та носієм національної ідеї в зросійщеному краї, де вона о тій порі (1970—80 рр.) ледь жевріла. Його слово, як утілення естетики чину, є нашою злободенною сучасністю й водночас сподіваною прийденністю: “I воскресає у піснях / Народ-козак і Україна!”. Попри вихід у загальнолюдські духовні общини, ця “тріада” завжди залишалась для поета його фундаментально незмінним кредо. Напередодні річниці незалежності України, пристрасне слово ізмаїльського митця-кобзаря, народжене під знаком високої мети, звучить по-особливому проникливо й злободенно, як, власне, й голос усього “грона” поетів Придунав’я, насанжений пасіонарною енергетикою українства.

Сьогодні творчий доробок українськомовних поетів “Придунав’я журавлинного” помітно формує код духовного простору Буджака, останніми ж роками дедалі потужніше заявляючи про себе в літературно-мистецькому житті всієї України, почали і її позамежжя (Італія, Канада). Свою передмову до збірки “Дзвони вічного добра” Валерія Виходцева (члена Національної Спілки письменників України) відомий одеський письменник, публіцист і науковець Богдан Сушинський завершує мі

Смолоскипи пам'яті не меркнуть

Степан ТАТАРСЬКИЙ,
член НСЖУ, с. Гермаківка, Борщівщина
Тернопільської області
Світлини автора

75 років минуло, як 9-10 серпня після Хреста 1945-го, тут, в урочищі Глинка, московська орда розстрілювала Україну.. Підступно, зухвало і безцеремонно — таким був хрущовський наказ, така була політика "керівної і спрямованої" партії, яка бундючно зазіхала на вічність... Ціною десятків мільйонів жертв, ціною нечуваної жорстокості... Шалений спротив так званій радянізації України чинили геройчні загони УПА, якими були всіяні українські села, ліси і гори, печери і підземелля. Одухотворені ідеєю невмірушості української нації, революціонери-повстанці кинули виклик най-жорстокішій системі поневолення народів, не боячись полягти в тій кривавій масакрі, взявши за гасло свого життя один із постулатів з Декалога українського націоналіста — "Здбудеш Українську Державу або згинеш в боротьбі за неї!"

Три роки тому цю малярівничу і печальну місцину було освячено як маленький пантеон української повстанської слави. Про той день тижневик "Слово Просвіти" розповідав детальніше в 44 своєму числі за 2-8 грудня 2017-го.

Відтоді щороку Пам'ять кличе сюди краян помолитися, вшанувати звитяжців-

повстанців-земляків, що поклали своє молоде життя на віттар України.

Густіша смарговий барвінковий кильм біля Хреста і гроту, який висадили на початку 2018-го юні джуренята-патроти Дзвіннякої десятирічки, вихованці талановитої вчительки Ірини Вівсянник, не дають розростатися бур'янам і хащам вздовж дороги до гроту працівники Гермаківського лісництва та гермаківський патрот, невтомний збирач і хранитель сторінок історії села та краю Роман Осташів, який тримає під пильним особистим контролем розпочату біля Глинки справу, координуючи дії з київським кривчанцем Степаном Івановичем Яловогою, талановитим істориком-просвітянином, який і в поважному віці залишається активним учасником

відродження героїки рідного краю, дає цінні поради молодшим спадкоємцям слави дідів і батьків.

Завдяки учаснику ОУН-УПА, старенькому борщів'янину Степанові Миколайовичу Фридріху, який "роздобув" у Тернопільському облдержархіві копію "архіву з бідону" Чортківсько-Бережанської округи ОУН, вдалося остаточно встановити справжнє ім'я стрільця СБ "Шелеста", яке довгі десятиліття не було ідентифіковане... Петро Семенчук — із сусіднього з Кривчим Сапогова, якому того трагічного дня вдалося втекти, але вражена енкаведистська куля наз-

догнала його 30 серпня 1945-го в спровокованій криївці у ріднім селі, де й похованій.

А тепер група небайдужих патротів Гермаківки разом із екс-заступником голови Борщівської райдержадміністрації Миколою Будзінським, під патронатом якого усе й починалося в 2017-му, та директором Тернопільського обласного краєзнавчого музею Степаном Костюком вчоргове зібралася на цьому святому місці, щоб пом'янути земляків-героїв молитвою і повстанською піснею, погомоніти про нинішню пору України та її стражденну новітню долю, про її завтрашній день, обговорити чіткий план подальших опоряджувальних робіт, виховних патротичних заходів для молоді.

Очоче долучився до цієї патротичної акції отець Іван Михайлук, парох української греко-католицької громади Гермаківки, який відправив панаходу, виголосив коротку поминальну промову. Було заплановано свічечки пам'яті біля пам'ятного Хреста. Були повстанські пісні... Пам'ятато!

сім'я Омеляніків опинилася у важких зліднях: поля і худобу забрали до колгоспу, а батька — в тюрму. Малому Іванкові світило досить безрадісне майбутнє. Як же йому, дитині з колгоспного убозтва і національної родинної трагедії, вдалося, долаючи неймовірні труднощі, сягнути виразних успіхів у модерній науковій царині уже при незалежності — та водночас підставляти її повносили плече, і розповідається в книзі. Розповідається добірною мовою, з цікаво поданими подробицями і місткими художніми деталями.

P.S. Укотре гортаючи сторінки багато ілюстрованої книги про історію успіху всупереч злій волі влади, ловлю себе на думці про певний дефіцит літератури такого штабу та ще про те, як важливо допомагати подібному чтиву, животворній лектурі, дійти до найширшого кола співітчизників — читаймо і посылаймо свою відчіність за життєве подвигництво і самому І. В. Омеляніку, що є певною мірою співавтором, і талановитій письменниці Ніні Горик, якій вдалося обсервувати потужний конкретний матеріал вітчизняної історії загалом.

Про славних волинських братів — Іванів Омеляніюків

Олеся КОВАЛЬЧУК,
заслужений учитель України, Волинь

У нинішньому драматичному контексті навіть згадування пущіноманами безпardonного цинізму під псевдотолерантним вектором "какаяразніца" відається доречним звернути увагу громадськості на нововидану у "Ярославові Валу" книгу "Іван Омеляніюк: життя за двох" за авторством Ніні Горик.

Продумано і цікаво викладена там життєва історія — то реальність, сповнена своєрідної містикою і промовистою символічністю щодо незнищенності національного генофонду українства. Йдеться про дивовижну гармонію у життєвому виборі двох рідних братів — двох Іванів Омеляніюків, долі яких сприймаються як продовження одної у служенні українській ідеї.

Для окреслення усіх сущих іпостасей одного з головних героїв Івана Васильовича-молодшого знаного в Україні та світі вченого-винахідника в царині телерадіоелектроніки замало було б і солідної газетної колонки. Тож зупинимось на найсуттєвішому. Від 2007 року наш герой значиться як засновник і фундатор благодійного фонду його імені "Майбутнія Волинь-Україна", переймається підтримкою малозабезпечених здібних учнів та студентів, захистом української мови, виданням просвітницької літератури, підтримкою волонтерського руху. Принагідно зауважимо, що рафінований за освітою та професією успішний технікар проблеми рідної мови (о, неперебутня у віках наша гірка проблематика!) утримує в полі зору ще із юності при "хрущовській відлізі", а в часи незалежності надає кошти на стверджувальні рідномовні акції для широкого загалу, бере участь в організації практичної діяльності "Руху за українську мову".

Останнім часом в центрі уваги благодійника — антикоронавірусна сфера. Недавно до всіх пожертв додав із власної кишені понад 1 млн. гривень на закупівлю суперсучасного діагностичного устатку-

вання для лікарні і пологового будинку у місті Ковелі та дієвого спорядження для опорних лікувальних закладів усієї Волині. Пояснив свій жест лаконічно: "За паспортом я киянин, але кров у мене волинська".

На обивательській погляд може здатися, що успішний науковець та підприємець так щедро "розкідається грішми", бо давно зрівнявся своїми статками з відомими олігархами і не має жодних турбот в особистому житті. Усе ж це далеко не так. Ідеться про незмірно більше — про святе, про покликання совісті, про розуміння патротизму як належності до них, котрі не хочуть миритися із приниженням рідного народу неперебутною бідністю. У пам'яті — пограбовані советами заможна колись родина, виходець якої дивом спромігся отримати загальну середню освіту, прикаюючи себе на поневіряння аж до хронічного недоїдання.

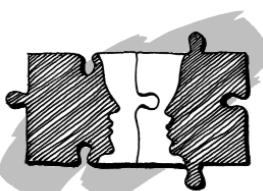
А ще поводиться по-іншому не дозволяє пам'ять серця — пам'ять про старшого брата — повного, як то вже мовилося в заголовку, тезку.

Нагадаємо ж, що обидва герої книги — сини поліщуків Василя Івановича та Пелагеї Григорівни з села Підсинівка на Старовижівщині. Голова родини, до речі, мав прізвисько Гайдамака, бо в юності встиг повоювати за Україну, був кавалеристом у гайдамацькому полку гетьмана Скоропадського. Улюбленій син-первісток загинув у 20-річному віці "за любов до України" — був розстріляний серед інших патротів у Ковельській тюрмі катами НКВС 23 червня 1941 року. Встиг натрудитися у батьківському господарстві, яке постало у невисипущій праці з кількох гектарів Палажчиного приданого до добротно облаштованого обійтися в селі та розкішного хутора Калинець в лісі з господарськими спорудами, двома пасіками, ставочками, висадженим калиново-ліщиново-дубовим гаєм. До слова, за спогадами сестри Марії, "при союзах там голе поле зробили". Попри дуже занадто зайнятість фізичною роботою, юні Іванко ретельно працювали над самосвітою, у вільні хвилини не розлучався з

історичною літературою та "Кобзарем". Підготував до школи двох сестричок так, що їх прийняли одразу до 2 класу. Вільний час у святкові дні витрачав на спілкування з друзями-однодумцями, що були задіяні в структурах "Просвіти" та ОУН. Мав кохану — вродливу Марисю Романчук, учительку із сусіднього села, активістку-підпільницю. Обоє співали разом в організованому нею хорі волелюбних пісень. До слова, коли тіла розстріляних німецька вже влада дозволила рідним забрати додому, Марисю упізнали по розкішній чорній косі, а друга була відірвана разом зі шкірою. Тяжко катували й самого Івана. При передачі харчів маті побачила перед собою замість двадцятилітнього юнака-красеня посивілого, побитого і знесиленого незнайомця з глухим, як у старого діда, голосом.

Онука Омеляніків Марія Хотинська у своїй книзі "Минуле стукає в серце" змальовала трагічну картину вболівання за розстріляним сином: "Маті дуже побивається за єдиним сином. Голосила, ридала, стелила на підлозі його костюм, схилялася над ним, як над покійником..." Невдовзі по трагедії Палажці приснилося, що поріг хати переступив ангелоподібний чоловік у білому з немовлятком на руках і проказав: "Не журтіться, мамо, я приніс вашого Іванка. ...Виросте з нього велика людина, по закоронах буде їздити..." Справді, через рік з'явився на радість батькам і шістком сестрам той хлопчик, ім'я якому подарував сам час народження — 7 липня, і який у дорослуому віці таки підтвердив пророцтво з материнського сну.

Іван Омеляніюк-старший таки повернувся у рідну Підсинівку — майже через 55 років після загибелі. Монумент братові звів Іван Омеляніюк-молодший. "Україно — ти вічна у його жертві, а він вічний у тобі" — це не тільки напис на граніті, як то справедливо зауважує авторка книги. Це переконання, яке десятиліттями жило в серці наймолодшого представника роду Омеляніків. Жило з дитинства, коли при радянській владі працьовита заможна

За плечима цієї шляхетної, інтелігентної, невгамової, багатогранної жінки величезний міх доброчинних справ, благодійних вчинків, невисипущих турбот не тільки про тілесне здоров'я, а й про духовність тих, хто поруч. Її знає чи не все Тернопілля, її шанують колеги з інших регіонів України. Просвітянка за складом душі, за ментальністю, вона багато років очолювала Тернопільське міське об'єднання “Просвіти”. Йдеться про Дарію Чубату, яка дніми зустріла своє 80-річчя.

Лікарка вищої категорії, відмінниця охорони здоров'я, чвертьстолітній заступник головного лікаря Тернопільської міської клінічної лікарні №2 Дарія Дмитрівна Чубата дбала про надання висококваліфікованої медичної допомоги нашим країнам медичними працівниками. Завжди уважна, коректна й стримана в своїх порадах, вдумлива й принципова, професійно вимоглива, вона викликала у пацієнтів і колег не тільки повагу, а й захоплення. І девіз своєї життєвої мудрості висловила також своєрідно: “Хто живе лише для себе – мертвий він для інших”.

Дарія Дмитрівна не тільки лікарка тілесно недужих пацієнтів, а й лікарка-духівник. Разом із професором світлої пам'яті Арсеном Гудимою видали матеріали міжнародних конференцій “Українську святиню – українському народові”. Саме завдяки її ентузіазму в лікарні періодично проводились змістовні зустрічі з релігіоз-навчаннями, письменниками, композиторами, художниками, мистецькими колективами області та України. Це вона організувала просвітянський осередок у лікарні, а згодом очолювала впродовж 28 років міське об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Нині вона – його почесна голова.

Ще й досі з ностальгією згадуємо організовані нею “Андріївські вечорниці”,

Повнозерне життя Українки

“Різдвяні свята”, “Вишневі усмішки”, проекту “Можливості – обмежені, здібності – безмежні”, багато цікавих конкурсів, конференцій та культурних імпрез. Адже Дарія Дмитрівна залучала кожного з нас до участі в них, і навіть наших дітей. І ми були тоді акторами, співаками, читцями, гумористами. Написані нею сценарії всіх нас заохочували, інтригували. Для літніх людей та осіб з інвалідністю створений нею просвітянський гурт “Пролісок” збагачував і душевно заспокоював його учасників. Детальніше про це можна довідатися з її книжки “Просвітянські будні й свята”, присвячений 20-ї річниці відновленої міської “Просвіти”. А також у щорічни-

ках-альбомах, що зберігаються в обласному краєзнавчому музеї.

Дарія Дмитрівна закохана чистим серцем не тільки в медицину, а й художню літературу. Вона подарувала нам свої вірші, багато з яких завдяки місцевим композиторам стали зворушливими піснями. А ще вона живула у її книжках “Перелунні”, “Мелодійні грони”, “Три дороги”, “Триєдність”. Не забула вона й про дітвіру і присвятила їй “Веселі каруселі” та “Трилісник”. Літературознавчі дослідження Дарії Дмитрівні зібрано в ошатних книжках “Камертон чистих дум” та “Стежками дарованих літ”.

Дарія Чубата наповнила вагомим змістом даровані їй Всешипнім роки. Впродовж чотирнадцяти з них була позаштатним заступником керуючої міським відділом охорони здоров'я світлої пам'яті незабутньої Валентини Борисівни Козак. Разом із нею організувала й очолила обласну школу передового досвіду для заступників головних лікарів, міську школу цехових терапевтів. Про результати їхньої діяльності написано наукові статті та методичні рекомендації.

Наша колега ініціювала відкриття меморіальних дощок першому голові “Просвіти” Тернополя Володимирові Лучаківському та на першому будинку “Просвіти” м. Тернополя, а на Алії зірок – зірку до 150-річчя “Просвіти” Тернополя.

Трудову й просвітницьку діяльність Дарії Дмитрівні оцінено урядовими нагородами – орденами князя Ярослава Мудрого V stupenja, “За заслуги” II та III stupenja, медаллю Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка “Будівничий України”, багатьма дипломами, почесними грамотами президентів України, обласної та міської адміністрацій. Вона – почесна громадянка Тернополя, обирається

депутатом обласної ради III і IV скликань, де очолювала комісію з питань культури. Її ім'я занесено до книги “Українські лікарі”, “Золота еліта Тернопілля”.

У ці ювілейні дні традиційне зібрання просвітян міста та членів літературного об'єднання Тернопільського обласного об'єднання НСПУ перетворилося на свято Слова і добрих споминів. У кожного з присутніх знайшлося особливе слово подяки на адресу цієї невтомної, працелюбної жінки-легенди, жінки-епохи, поетки і просвітянки, невтомного лікаря. Її присвятили ліричні рядки поет Богдан Кушнірік, артисти обласного драмтеатру Михайло Безпалько, Марія Гонта, Віра Самчук, журналісти Людмила Островська, Валентина Семеняк, керівник шкільного театру “Дивосвіт” Ольга Матвієвська.

Віталні слова линули з уст начальника обласного управління культури Григорія Шергеля, міського голови Сергія Надала та його заступника Леоніда Бицюри. Педагоги шкільного театру “Дивосвіт” ЗОШ №22 висловили щиру вдячність “хрещеній мамі” за багаторічну співпрацю Дарії Дмитрівні з ними. А народний хор “Просвіта” ім. І. Кобилянського та просвітянський гурт “Пшеничне перевесло” щедро виспівали пісні на слова ювілярки.

Тож нехай і надалі, Даріє Дмитрівно, повніться ваші життєві дороги доброзичливістю, щедрістю, змістовністю, різнобарвністю, невичерпною енергією та любов'ю до Бога, України, людей.

“Радій, Державо, є такі і будуть непереможені ніколи твої жінки!”.

З погляду і любов'ю від імені просвітян – голова обласної “Просвіти” С. Абрам'юк, міської “Просвіти” Н. Турчин, лікарі Н. Борисяк, І. Корніщенко, заслужена журналістка України Л. Островська, письменниця і журналістка В. Семеняк

Олег Синютка:

«Не буду обіцяти того, що не можна зробити»

тична Україна. Але найголовніше, щоб вона була потрібна українцям. Бо в світі рахуються з сильними і багатими.

— Чи Європа розуміє, чи відчуває, що, як сказала Оксана Юринець, “Україна показала, що стала захисником Європи”?

— Частина політиків у Європі розуміють це і готові допомогти. Але є частина, яка не плекає надію, власне, жодних надій. І це, в першу чергу, залежить від українців.

— Спілкування з молоддю Вас наснажує чи дивує, а часом – і зневірює?

— Однозначно, це велике натхнення. Великі справи роблять молоді люди. Але це не за віком, а за станом душі.

— За даними КМІС (26-30 квітня 2020) 46,1% українців підтримує вступ до ЄС (в грудні 2019 – 60%), 41,9% – до НАТО (в грудні – 52%). Куди ідео?

— В нас одна дорога – в ЄС і в НАТО. Це вже сьогоднішня влада за проєвропейською риторикою розвертає Україну в бік Росії. Тому що треба дбати про армію. Армія – це великий виклик суспільства і майбутнє України. Дипломатія тоді сильна, коли сильна армія.

— Чи відповідно ви запропонували для вирішення проблеми на сході України?

— Належить посилити армію, посилити міжнародний тиск і санкції на Росію, добитися виведення російських військ, взяти контроль над кордоном, повернути діяльність українського суспільства на ці території. Тоді, до речі, можна розглянути і питання виборів.

— Чи українські ЗМІ, на Вашу думку, належно допомагають суспільству творити високоякісну країну?

— Здебільшого, ЗМІ є олігархічного походження, і своєю основою там і не пахне.

— Чого я Вас ще не запитав, а Ви хотіли б сказати?

— Я б хотів попередити людей, щоб берегли себе від коронавірусу, бо влада самоусунулась від вирішення цієї проблеми. А здоров'я ж – найважливіше для кожної людини.

Спілкувався Богдан ЗАЛІЗНЯК, член НСПУ і НСЖУ, м. Львів

Життя наче килим

Уявіть собі килим розміром 3x5 м. Уявіли? Це достатньо великий килим. А якщо це ручна робота? І на ньому – майже сотня ромашок, чорнобривців, маків... Це – справжній шедевр!

15 років тому відома буковинська ткаля Вікторія Китайгородська до свого 70-річчя виткала розкішний килим і назвала його “Океан квітів”. У роботі використала 100 відтінків. Завдяки цьому він виглядає як квітуча галіянина. Цей килим став візитівкою творчості майстрині, за який її одразу ж порівняли з само-бутньою художницею Катериною Білокур.

Загалом за життя пані Вікторія виткала пів тисячі килимів. І жоден візерунок не повторила! Пряде майстриня за верстатом, який 50 років тому зробив її чоловік Микита. У роботі використовує власно-

руч зроблені і пофарбовані нитки. На один виріб витрачає від місяця до року, залежно від розміру і візерунку.

А почалося все у 12 років. Батько Вікторії загинув на війні, маті Ольга Іванівна працювала у колгоспі та виховувала трох дітей. Дівчинка також прокидалася о четвертій ранку і допомагала матері в усюму. А ввечері сідала за верстат та вчилася ремеслу. Маті передала донечці усі тонкощі ткацького ремесла, а пані Вікторія, свою чергою, прищепила любов до ткацтва своїй родині – доньці, онукам і правнучці.

Вікторія Китайгородська розповідає, що до неї в чергу по килим на весілля чи новосілля ставали з усієї області. І вона ткала. Нині майстриня – чи не єдина на Кельменеччині, хто досі займається килимарством. Її роботи зберігаються у приватних колекціях Польщі, Молдові, Грузії, України.

До слова, свій будинок Вікторія Андріївна вже давно перетворила на музей-садибу народного мистецтва. Тут можна побачити найкращі її роботи.

Цієї весни українка зустріла свій 85-літній ювілей. Втім, не зважаючи на важливий вік, вона продовжує займатися улюбленою справою. Каже, що у ткацтві – сенс життя, адже воно залишилось ще на багато років. А ще пані Вікторія підкреслює, що кожна людина має по собі щось залишити.

Фото з книги “Океан квітів Вікторії Китайгородської”, 2016 рік

Живосил ЛЮТИЙ,
митець, громадський діяч,
земляк Тараса Шевченка

Незабаром світ побачить третій епізод великого проекту громадської спілки "Музичний Батальйон" "Нескорений ПроRock", присвячений Тарасу Шевченку.

Чим унікальний проект? Та тим, що сучасні музики написали свої пісні на слова знакового українського поета — Тараса Григоровича Шевченка. Він до того ж був художником, та й передусім мислив себе як художник, і навіть мав за життя звання академіка гравюри. Це дуже високе звання!

Геніальний і в мальстрі, і в слові, Шевченко щоразу стає близьким для кожного наступного покоління: кожне прочитує в його поезії свій час та його виклики. Вдумливий читач рано чи пізно чує в Шевченковому слові далекий голос свого роду. Сила-силенка таких родів, уявши початок в незгlibimій давнині, струмками пробігали, сочилися крізь століття, уривались чи розгалужувались, та завжди вливалися в море, ім'я якому народ. Поетичне слово Тараса Шевченка дає нам змогу реалізувати потребу відчуття своєї приналежності до народу. А ще воно давно стало для нас лакмусовим папірцем усвідомлення: що ми будуємо — уявний кіношний Сіон з фільму "Матріця" чи все ж омріяну, щасливу національну Державу Українців?

Культура в такій побудові по-сдає чільне місце поряд з освітою, а молодіжна субкультура є містком до речей сутнісних та глибинних, до міжкультурних процесів. Тому новий диск із серії "Нескорений ПроRock", що його підготувала Громадська спілка "Музичний Батальйон", вважаю справою засадничою. Це ще один міцний камінь до фундаменту

Нескорений ПроRock. Тарас Шевченко

"Музичний Батальйон"

майбутньої української Нації та Держави.

Отже, на диску ти почуєш, як звучать пісні, а завдяки співанику — вивчиш слова та мелодії. Написали та виконують ці пісні відомі музики з усієї України.

Сестри Тая та Леся Тельник, Едуард Драч, рок-гурти "Кому Вніз", "САД", "Рутенія" — це першопрохідці у сучасній українській музіці, що від кінця 80-х років і донині не втомлюються дивувати новими музичними творами на слова Тараса Шевченка. Їхні шевченкіані варто вивчати і навіть порівнювати різні відчуття та прочитання Тарасового слова.

Не менш цікаво буде почути Ділю (він же — Едуард Приступа), відомого участника гуртів ТНМК ("Танок на Майдані Конного"), "Неділя", "Астарта" та Ореста Крису — фронтмена гуртів "Татхагата" й "Сонячна Машина". Їхня спільна робота заслуговує на увагу.

Рок-гурт "Тінь Сонця", певно, вже років п'ятнадцять є фаворитом української молоді. Під його композиції не раз виходили на змаг українські футbolісти та боксери! Тож пісня на слова Шевченка лише підсилює бажання швидше погортати співаник!

Багатогранний та невагомий Сергій Файфура відкріє на-

ся пісня Володимира Пироженка з Вишгороду. Хто ж ближчий до народної манери — одразу вподобає Василя Нечепу з Чернігова у супроводі одеситів "Друже Музико" та київський дует "Осяйна&Живосил", де пісню на слова Шевченка супроводжують автентичні народні українські інструменти — старосвітська бандура та гуцульські цимбали.

Попри нав'язаний йому образ консерватора, Шевченко здивує тебе: рок дивовижно пасує до його віршів, він теж його стихія. Ба більше, стихія рокової музики природна для Шевченкового слова: вона так само вперта й бунтівна.

А оскільки рок-музика ще й дуже розмаїта, має багато напрямів та емоційно-стильових відтінків, вона щоразу свіжо й несподівано підсвічує слово батька нашої нації. І якось дивовижно легко й просто наближає його до нас.

Цей диск міг умістити більше цікавих робіт, бо пісні на вірші Тараса Шевченка пишуть не десятки — сотні сучасних виконавців. Через несподівані обставини — пандемію, яка спіткала світ, — ми змушені були залучити до проекту їхніх музик, у яких уже був записаний матеріал.

Однак хочу широ подякувати всім, хто продовжує натхненно творити на слова наших поетів. Адже це не остання серія "Нескоренного", і всі важливі, забуті чи призабуті імена великого українського слова обов'язково повернуться до кожної української оселі новими піснями.

Ми радімо, бо ти маєш співник сучасних пісень на слова Тараса Шевченка — на різний смак і вподобання.

Співай з нами! Співай Шевченка! Співай про Україну!

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

— В одному з виставкових залів ми представляємо проект, який був заснований першим директором музею Ростиславом Синьком разом із заслуженим художником України Борисом Плаксієм, — зазначив Олександр Олександрович. — Ця колекція називається "Портретна галерея "Творці Незалежності України". Тут портрети видатних українських культурних, політичних та громадських діячів.

Колекція нараховує близько 100 робіт. Борис Плаксій працював над нею з 1999 до 2007 року. Отримав за ці роботи Національну премію України імені Тараса

Краще з колекції

У Музеї-майстерні Івана Кавалерідзе напередодні Дня Незалежності України традиційно відкривається виставка, на якій представляють кращі роботи з фондів музею. Про нову експозицію наша розмова з директором Музею-майстерні Олександром Юніним та старшим науковим співробітником Олександрою Савенок.

Шевченка. Зараз всі ці портрети зберігаються в нашому музеї.

Через обмежені виставкові площини цього року представляємо лише частину колекції — 15 полотен. Тут можна побачити портрети Тараса Шевченка, Михайла Грушевського, Ліни Костенко, Івана

Марчука, Ростислава Сінька, Василя Стуса, Валерія Франчука, Івана Кавалерідзе, Ніни Матвієнко, Слави Стецько, братів Горинів.

Багато з представлених у колекції особистостей спеціально приїздили до нашого музею, аби позувати Борису Плаксію. Цей проект бачили перший, другий і третій президенти України.

Крім цих портретів ми щороку виставляємо для загалу картини видатних українських митців, які зберігаємо в наших фондах, а також скульптури Івана Кавалерідзе. Цього року поціновувачі мистецтва матимуть змогу побачити твори відомих далеко за межами країни майстрів пензля Ва-

силя Гуріна, Євгена Лученка, Валерія Франчука, Володимира Слепченка, Тетяни Галімбієвської та багатьох інших.

На одній з картин можна побачити Андріївський узвіз у Києві, а поруч — Ейфелеву вежу в Парижі. І таке поєднання невипадкове. Адже Андріївський узвіз не-рідко називають українським Монмартром.

Не випадково Володимир Слепченко зобразив на Андріївському узвізі Тараса Шевченка, адже Кобзар дуже любив це місце. Нині вже покійна Тетяна Галімбієвська проводила в Музеї-майстерні Івана Кавалерідзе одну зі своїх останніх виставок. Вона запитала: "Яку картину подарувати музею?" І ми обрали саме краєвид Парижа, адже у цьому місті побував Іван Кавалерідзе.

Напевне багато хто з відвідачів виставки зверне увагу на картини Володимира Гуріна "Дзвіниця Володимирського собору" і заслуженого художника України Анатолія Буртового "Поділ". До речі, спільним проектом А. Буртового та нашого музею була серія робіт за творами

Тараса Шевченка. Всі ці роботи він подарував музею.

Шевченківська тематика продовжується у творах Андрія Гука "Шевченковими стежками" і Наталії Поліщук "Стежками Кобзара" та Андрія Серебрякова "Козак на коні". Принаїдно зазначу, що зовсім нещодавно пані Наталія отримала високе звання — "Заслужений художник України".

Один із фундаторів та друзів нашого музею, геніальний Іван Марчук подарував картину "Силует". Спеціально для музею заслуженим художником України Сергієм Дуплієм написано картину, на якій намальована альтанка, що стоїть на Андріївському узвізі.

Ми намагаємося показати поціновувачам мистецтва краще з того, що маємо. А це частина загальнодержавного музейного фонду України. Це надбання нашої держави, надбання українського народу. Хочемо показати, що нам є чим пишатися. Ми маємо видатних художників. Є тут і молоді, і вже поважні митці. І ті, кого вже на жаль серед нас немає. Повинні цінувати тих, хто нині ще поміж нас.

На сторінках музею в соціальних мережах ми анонсували цю виставку. Приймаємо відвідувачів зі встановленими обмеженнями у зв'язку з пандемією. Раді запросити киян і гостей міста подивитися проект, присвячений Дню Незалежності України.

А вже у вересні плануємо відкрити виставку викладача Національної академії образотворчого

мистецтва та архітектури України, надзвичайно цікавого художника Олександра Харпачова. Дуже тішиться з того, що його робота вже зберігається у фондах Музею-майстерні Івана Кавалерідзе.

Потім готуватимемось до участі у дуже серйозному проекті до Дня "Тбліісого на Андріївському узвозі". Хотів би подякувати організаторам цього свята керівнику Наталії Скліярській, Посольству Грузії в Україні і Київській міській владі.

Govid-19, на жаль, вплинув на наші плани. У травні планувався за підтримки грузинських колег пленер українських митців до Грузії, а у вересні мали зустрічати художників з цієї країни. Але сподіваємося, що карантинні заходи не завадять нам зробити виставку-подарунок киянам і гостям столиці до Дня "Тбліісого на Андріївському узвозі".

Нині багато своїх проектів здійснююмо через соціальні мережі та ютуб. Це і лекції, і екскурсійні тури, проект-експозиція в деталях "Скульптури Івана Кавалерідзе". Шукаємо нові підходи у своїх роботах. Але не можна передати всю красу мистецтва з екрану телевізора чи монітора комп'ютера. Тому треба з дотриманням усіх карантинних вимог приходити в музей, галереї, театри, кінотеатри та відвідувати різноманітні мистецькі заходи, що відбуваються просто неба. Вони чекають на вас, шановні відвідувачі. Бо мистецтво без поціновувачів — мертвє.

Юрій ПОТАПЕНКО: «Мої найкращі ролі ще попереду»

Аktor Юрій Потапенко вже майже тридцять років служить у Київському національному академічному Молодому театрі. За цей час зіграв близько 70 ролей. А ще численні роботи в кіно, інших театрах. Нещодавно він відзначив свій ювілей. Сьогодні пан Юрій – гость “СП”.

— *Що передувало Вашому вибору акторського ремесла?*

— Ще у школі брав участь у КВК. Як режисер поставив виставу “Попелюшка” і зіграв у ній роль солдата, який подає туфельку головний геройні. Коли вілтку відпочивав у басейні в селі, разом з друзями зробив ляльковий театр. Сам змайстрував сцену, яка відкривалася і закривалася, приду-мав, як зробити світло.

Минули роки. Я працював будівельником на Кримській АЕС. Приїхав в гості до мами у Київ. Якось проходив по Хрестатику, захотілося випити кави. Випадково зупинився біля дверей з написом “Київський театральний інститут”. Було відчуття, що мені сюди треба.

Зайшов до приймальної комісії і запитав, що потрібно, аби вступити до цього вишу. А нині вже покійна Юлія Ткаченко запитує у мене: “Де ви зараз мешкаєте?” Відповідаю, що в Криму. А до кінця подачі документів і першого відбіркового туру залишалося 5 днів. “Якщо встигнете за п’ять днів з’їздити в Крим і привезти документи, то ви наш студент. Гільки вивчіть репертуар”, — сказала Юлія Семенівна.

Репертуар вчив у поїзді. Зізнаюся, що це було дуже непросто. У потязі їхали діти в піонерські табіри. Отож, монолог Сави Чалого, уривок з “Тараса Бульби”, пісню “Ніч яка місячна” та вірші я вчив у тамбури.

Для мене Юлія Семенівна була театральною мамою, була зі мною суворою. Вдячний їй, що дала можливість спробувати себе в цій професії. На все Божа воля. Людина може йти куди завгодно, але прийде туди, куди веде її доля.

Ще не будучи студентом почав зніматися в кіно. На кіностудії все було незвичайним. Грав у стрічці “Козаки йдуть”. Важив тоді 98 кг. (зара 73). Коли сідав на коня про повному обладунку, то він аж присідав. До закінчення навчання вже мав чотири чи п’ять робіт у кіно. Мав можливість захищатися і як театральний, і як кіноактор. Обрав театр. Моїми дипломними роботами були “Продавець дошу”, де я грав Ноє, а виставі “Фігаро” — Бартоло.

— *Після закінчення навчання відразу потрапили до трупи Молодого театру?*

— Спочатку працював як студійний актор на кіностудії імені Олександра Довженка. Але в штат так і не потрапив. Потім півроку працював у Київському театрі юного глядача, після цього знімався.

У цей час головний режисер Молодого (тоді молодіжного) театру Віктор Шулаков ставив “Ревізор”. Він запропонував роль Хлесткова. За те, що пов’язав свою долю з цим театром, вдячний актором Валерію Легіну і Сергію Кучеренку, а також режисеру Володимиру Оглобліну.

На малій сцені театру відбувалася здача великого шматка вистави, на якій була присутня вся художня рада театру. Там був монолог, коли моєму персонажу діяло хабарі. Що роботи далі? Після його закінчення я став “купатися” в цих грошиах. Творча знахідка сподобалася. Після цього зі мною підписала контракт.

Дорогою для мене стала роль Скворцова у виставі “Шельменко

денщик”. У цей час наш театр поїхав на гастролі до Мінська. Я залишився в Києві, бо ще не був повністю задіяний в репертуарі. Нам сказали: “Хто не поїхав, той випускає “Шельменка”.

Поряд грали чудові партнери. Була цікава творча знахідка: коли казали слово “Прісінка”, мій герой непримітнів. Ігор Щербак, який грав Шельменка, міг по-жартувати, несподівано говорив “Прісінка” і я звісно ж “непримітнів”. Це виходило смішно. “Шельменко денщик” був абсолютно акторською виставою, ми грали собі на втіху.

Після “Шельменка” зіграв багато комедійних ролей. Поки режисер Олександр Дзекун запропонував мені роль Проня у виставі “Духів дні”. Вистава складна. Там є ситуація, коли головний герой, роль якого грав Дмитро Тубальцев, вбиває мого персонажа. Він чекає свою кохану, а мій герой приходить з того світу і починає його закопувати і при цьому говорити: “Це я вбив твою тітку, а її сказав, що це зробив ти”. Дуже складний матеріал, надзвичайно цікава робота. Після цієї вистави скінчилася моя комедійність. Відтоді пішли зовсім інші роботи.

Незадовго до початку карантину випустили виставу “Саломея” по Оскару Вайльду. Режисер Володимир Борисюк звів декілька персонажів в один — це два евреї, які сперечаються. Теж досить складна вистава, багато пластики.

Доводиться грати на трох різних сценах. Різниця завжди є. Вона у посилю. Виходиш і розумієш скільки на тебе дивиться глядачів. На малій сцені треба все мінімізувати. Для молоді це хороша школа — грати в різних іпостасях. Мікросцені відкривали виставу “В чом чудьо, тьотя?” Вистава лубкова, з ляльками. Вона чіпляла людей за душу.

— *Як змінився театр після того, як директором-художнім керівником став Андрій Білоус?*

— Розширився репертуар, стало більше цікавих вистав. Він взяв багато молоді, по суті створив новий колектив. На ньому лежить велика відповідальність. Він докладає великих зусиль, аби театр існував і розвивався, мав своє обличчя. Завдяки Білоусу ми отримали статус — Національний.

Театр працює переважно для молоді. Але випускаємо і класичні твори. Одна з останніх таких вистав — “Шинель”. Головний герой, роль якого виконує Станіслав Боклан, багато говорить. Але переважно це музична вистава.

В Андрія Федоровича, на мою

думку, асоціативний погляд на життя. Ми всі бачимо куди рухається театр. У нас зробили ремонт, маємо чисті гримерки. Все зроблено для того, щоб актор мав змогу відпочити.

Коли я був молодим, то доводилося грати по 32 вистави на місяць, ще й виїзди. З ранку граємо казочку, а ввечері ідемо в село грати “Шельменка”. Зараз роботи менше, але вона більш об’ємна. У таких акторів як Ярослав Гаврилюк, Валерій Шептекіта, Валерій Легін, Ярослав Чорненький — дуже велика відповідальність. Ми старші і не можемо вийти неготовими на сцену. Це був би дуже поганий приклад для молоді.

— *Паралельно з Молодим театром більше двадцяти років Ви грали в Київському драматичному театрі “Браво”.*

— З особливою теплотою і ніжністю згадую цей театр. Він мені дуже багато дав. Працював разом з Валерієм Сівачем, Миколою Олійником, Віктором Шестаковим, Сергієм Соловівом, Ксенією Соколовою, Анатолієм Гнатюком, художнім керівником цього театру Любов’ю Титаренко та багатьма іншими чудовими акторами.

— *Страх і відчай в третій імперії.* Часу не репетиції було не багато. Я здійснював у виставі пластичне рішення. Будемо його трохи змінювати. Йдуть перемовини про участь цієї вистави в одному з фестивалів. Хочу подякувати всім акторам, задіяним у цій виставі.

— *Напевно знаковою для Вас і для театру “Браво” стала вистава “Памела”?*

— Складно говорити про цю виставу, адже в нас зараз часи Памели. Криза вдарила по всіх. Кожна людина стає такою, якою вона є внутрішньо. В когось весь негатив виходить назовні. А якщо в людині є любов до більшого, то вона пробує робити щось добре іншим людям, а не тільки для себе, рідненкої.

Режисер Володимир Завальнюк вибудував виставу про ненавізливу доброту, яку людина робить своїми діями, своїм прикладом. Я грав у виставі ролі Бреда Соло.

Зізнаюся, що набагато складніше було грати Бреда. Я грав його з коліс. Аktor не зміг приїхати на виставу. Це було якраз після смерті сина Любові Титаренко. Вона сказала: “Треба грати, я не можу не грати цю виставу”. Попросила зіграти і мене, хоча до початку вистави лишилося всього чотири години. Вона дала мені текст. Було дуже складно, допомогло те, що до цього я грав у ще одній виставі Володимира Борисюка, а той герой був чимось подібний з Бредом. Йому потрібно було викручуватись з будь-яких обставин, аби прогодувати себе і сім’ю. Там також була показана внутрішня криза героя.

Зіграли першу виставу. Любов Вікторівна попросила мене грати і далі. Мені здавалося, що попередній актор грав Бреда трохи сухо, показував його жорстким. А насправді Бред трохи інший.

Трапилася біда — помер актор Олександр Фуртас, який грав Соло. Не хотіли закривати цю виставу, прагнули продовжити її життя. Роль Соло трохи грав Володимир Завальнюк. А потім — я.

Від початку було важко перешкотуватися. Думаю, що в мене вийшло. Якщо Бред прагнув настоїти на своєму, то Соло змінився. В цьому їхня різниця.

У цей же час вистава “Памела” йшла і в Молодому театрі. Головну роль там виконували Тетяна Стебловська. Це різні вистави. Але обидві просякнуті доброю і душевною теплотою.

— *Також маєте досвід роботи в Київській академічній майстерні театрального мистецтва “Суспірія”.*

— Моя дружині Ірині Гочашвілі раніше поставила вистави “Бременські музиканти” і “Сон смішної людини”. А тепер потрібно було робити дипломну виставу. Вона давно виношувала ідею поставити Бертольда Брехта. Ми звернулися до художнього керівника “Суспірія” Олексія Кужельного. Він з радістю пішов нам на зустріч. Дали можливості проводити репетиції. А після того я поставив тут українську класику — “Сто тисяч” Івана Карпенка-Карого.

Останньою моєю режисерською роботою в театрі “Браво” була вистава “Ласкато просимо до раю” за п’есою Вербера. На один з її показів приїхав мій товариш зі США, який поставив цю

виставу в одном з маленьких американських театрів. Він зізнався, що так, як я, поставити б не зміг. Матеріал складний, я поставив виставу як комедію. Прибрах все, що стосувалося релігії. Адже є віра і є релігія, а це різні речі.

— *Дехто говорить: “Я стомився грати”.* Це все неправда. Так, стомлюєшся, буває дуже виснажений. Доводилося за один день зніматися у трох картинах, а ввечері ще й грати у виставі. Але це наше життя. У нас жорстка і відповідальна професія. Вона друга по складності після мікрохірургії ока.

— *Яке місце у Вашому житті займає кіно?*

— Багато з того, що не можу використати в театрі, використовану в кіно. Якщо в кіно відповідальний за кожну секунду, то в театрі — за кожну долю секунди. Завдяки кіно люди тебе пізнають. Не можу сказати, що для мене дорожче — кіно чи театр, кожен вид мистецтва цінний по-своєму. Важливими для себе вважаю стрічку “Це ми, Господи” та серіал “Пастка”. Також запам’ятався фільм “Київ — місто мое”, присвячений митцям, які жили і творили у столиці.

Люблю працювати з Анатолієм Матешком. Це прекрасний режисер, у нас взаємна довіра. Буває щось придумуємо разом. Достатньо одного помаху руки режисера Ярослава Ластовецького — і ти вже розумієш, що він від тебе хоче.

— *Також Ви грали у міні-серіалі “Сад Гетсиманський” за творами Івана Багряного.*

— Зйомки були досить складні. Фінансування не вистачало. Не було костюмів. Ми багато чого самі придумували. Я грав енкаєвіста. А перед зйомками злямав великий палець на нозі. Якщо уважно придивитися, то в картині один чобіт у мене сорок четвертого, а один — сорок шостого розміру. Це трапилося перед складною сценою, де я мав танцювати.

З актором Валерієм Неведливим в кадрі ми багато п’ємо склянками води. Невідомо скільки вже було дублів. І тут режисер Ростислав Синько говорить: “Хто ім налив горілки?” Стояла неймовірна спека і ми вже були п’яні від води.

Найстрашніше — коли знімали у Лук’янівському СІЗО. Нам відкрили підвальні. Ти в них заходиш і відчуваєш запах крові. Це дуже страшно. Хоча в камерах зробили ремонт, але таке відчуття, що вони лишилися ті ж самі. Там люди помирали в мухах... Якби цей фільм трохи підмонтувати, осучаснити, то було б хороше кіно.

— *Зо б Ви хотіли сказати на завершення нашої розмови?*

— Хочу побажати всім здоров’я. Щоб був щасливий мій син і всі українські діти. Щоб у них вже не було потреби брати зброю і захищати рідну землю. Щоб ніяка гіднота не лізла і не розказувала, як нам жити. Аби більше людей ходили в театр. Це необхідно всім нам, акторам і глядачам.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

Микола ТИМЧАК,
м. Дубно,
малюнок автора

Калинова мова

Калиновий кущ надовкола обріс тернюками,
Проте зацвітає, хапається неба гілками.

Отак наша мова у хащах чужинської мови
Квітє уперто, порвавши колючі окови.

Я, наче галузка маленька між віття калини,
Плекатиму кетяги слова, яке не загине,
Не згасне, обчімхане часом і рване вітрами.
Дароване Богом, воно буде вічно між нами.

Лист

Дівчинко здалекої Росії,
Можна, я листа тобі пришлю?
Бо уже писати добре вмію,
Бо уже сумую і люблю.

Янголята білі паперові
Я тобі в конвертик покладу.
Ти почуй тепло в моєму слові,
Що, мов цвіт калини у саду.

Батько твій воює в Україні,
На дорослій і страшній війні.

Де живе мурашка

У пісні стріляє солов'їні,
У плачі дитячі голосні.

Погукай, верни додому тата,
Хай матуся втішиться твоя.
Янголя пошли йому крилате —
Те, що слізно малювала я.

Вишиванка

Сорочку матуся мені вишиває
На чистім крилі полотна.
В калинову ниточку щиро вкладає
Усі свої мрії вона.

До хрестика хрестик лягає рівненько,
Мов долі хрещеної шлях.
У тій вишиванці від рідної неньки
У небо злечу, наче птах.

Зростатиму в ній і крилато полину
В далекі вітри голубі.
І вишиту чорним свою Україну
Я матиму вічно в собі.

Прохання до Янгола

Осіниться. До школи йду щоднини.
По вулицях летять важкі машини.
Тут кожен крок на відстані біди.
Мій ангеле, мене переведи

Через усі дороги, стеженята,
Аби не хвилювались мама й тато.
Від буревію, хвиці та пітьми
Закрій мене теплоніми крильми.

Та знаю: Бог послав для України
Свое велике військо янголине,
Аби її від горя берегти.
Їм тяжко, янголе, лети допомогти.

Лети, а я чекатиму на тебе
Звідтіль, де сходить сонце синьонебе.
Лети, бо ранить ворог рідний край.
До мене з перемогою вертай.

Де живе мурашка

Де живе мурашка маленька?
Там, де у дозорі опеньки
З піками й шаблями травички
Вилізли на пень невеличкий.

Де живе мурашка маленька?
Там, де ходить стежка легенько.
Мураша її п'ятирічка лоскоче,
А вона сміється, хихоче.

Де живе мурашка маленька?
Там, де скаке білка руденька,
Де ростуть солодкі суннички
І пахучі яблуні-дички.

Де живе мурашка маленька?
А вона живе не одненька.
Є у неї мама і тато,
Братиків, сестричок багато.

Де живе мурашка? А всюди,
Де живуть звірятка і люди,
Де живуть пташата й комашки.
Наші помічниці — мурашки.

В них роботи завше доволі.
Порядкують в лісі і в полі.
Метушаться посеред листя...
То ж, дитинко, пильно дивися,

Як ідеш у гості до двору,
До ріки, до лугу, до бору.
Заглядай під кожну билинку,
Не скаліч малу мурашинку.

**Звернення
до наших читачів,
передплатників, просвітян
Друзі!**

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих острівів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Дякуємо всім, хто відгукнувся минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти”:

1. Ніна О. “Щоб не замулилося цілоще джерело рідного слова” — 200 грн.;
2. Шмигельський Іван Васильович — 500 грн.;
3. Галенко Віктор Павлович — 300 грн.;
4. Путько Ярослав Романович — 1500 грн.;
5. Омельчук Роман Юстинович — 1000 грн.;
6. Красовський Володимир Захарович — 200 грн.;
7. Іванченко Микола Васильович — 200 грн.;
8. Михайлук Людмила Павлівна — 200 грн.;
9. Здоровий Анатолій Кузьмович — 200 грн.;
10. Матвійчук Валентина Феодосіївна — 200 грн.;
11. Агромаков П. М. — 503 грн.;
12. Короненко-Слабошицька Світлана Анатоліївна — 500 грн.;
13. Слабошицький Михайло Федотович — 2500 грн.;
14. Слабошицька Людмила Пилипівна — 3500 грн.;
15. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
16. Семистяга Володимир Федорович — 1000 грн.,
17. Тимошевська Дора Григорівна — 500 грн.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІАНОНС

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редакція
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШІК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Іван ЮЩУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Нatalia СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosivity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Бовчака, 3.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

200346
000026002016994001

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА — 2020

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталогі — 77

на 1 місяць	19 грн 82 коп.	на півроку	107 грн 32 коп.
на 3 місяці	56 грн 86 коп.	на рік	209 грн 94 коп.

Листування з читачами —
тильки на сторінках газети.